

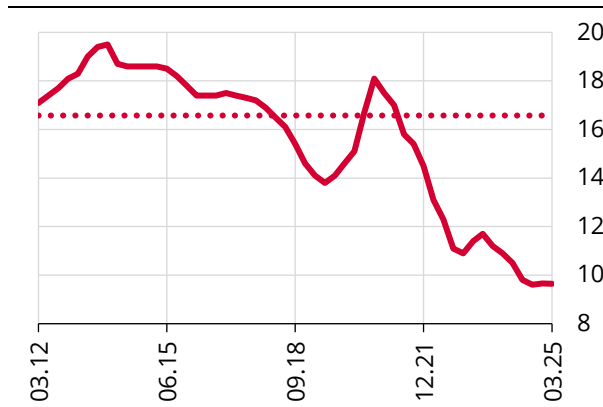
III. Finans Dışı Kesim

III.1 Hanehalkı Gelişmeleri

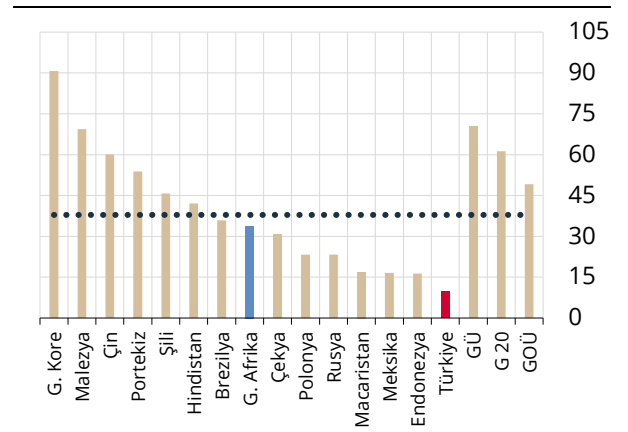
Hanehalkı borçluluğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ortalamalarının belirgin altında kalmaya devam etmektedir.

2025 yılının ilk çeyreğinde Türkiye'de hanehalkı borcunun GSYİH'ye oranı yüzde 9,6 ile emsal ülke değerleri ve 2012-2022 dönemindeki ortalamasının belirgin altındadır (Grafik III.1.1 ve Grafik III.1.2). Son yıllarda borçluluk oranında görülen gerilemede nispeten yüksek seyreden nominal milli gelir büyümesi ve bireysel kredilere yönelik uygulanmakta olan makroihtiyati politika çerçevesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.¹ Bireysel kredilere yönelik uygulanan makroihtiyati tedbirlerin yanı sıra sıkılaşan finansal koşullar borç artışını sınırlamaktadır. Finansal koşulların sıkılaşmasını koruduğu bu dönemde bireysel borçluluğun diğer ülkelere kıyasla oldukça düşük olması hanehalkı borcu kaynaklı risklerin yönetilebilir olduğunu göstermektedir.

Grafik III.1.1: Türkiye'de Hanehalkı Borçluluğu (Borç/GSYİH, %)

Grafik III.1.2: Emsal Ülkelerin Hanehalkı Borçluluğu (Borç/GSYİH, %)

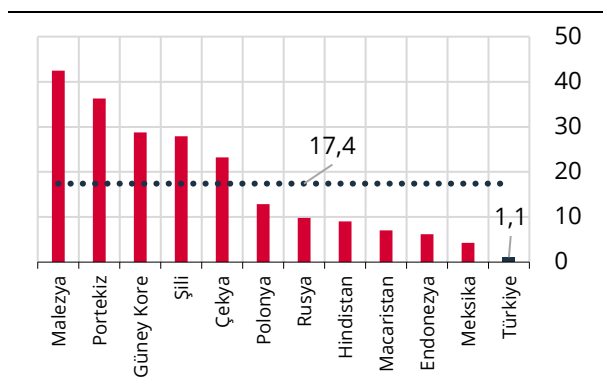

Kaynak: BIS

Son Gözlem: 2024Ç3

Dipnot: Hanehalkı borçluluğu (hanehalkı ve hanehalkına hizmet eden kâr amacı olmayan kuruluşların borçlanma senetleri ve kredilerinin toplamı)/GSYİH oranı olarak hesaplanmaktadır. Grafik III.1.1'de kesikli çizgi ilgili serinin 2012-2022 dönemi ortalamasını göstermektedir. Türkiye'nin 2024 Ç4 ve 2025 Ç1 verisi Tablo III.1.1 ile tahmin edilmiştir. Mavi renk ile gösterilen ülke örneklemde medyan borçluluğa sahiptir. Grafik III.1.2'de kesikli çizgi ilgili örneklem 2024 yılı üçüncü çeyrek ortalamasını göstermektedir.

Grafik III.1.3: Konut Kredilerinin GSYİH'ye Oranı (%)

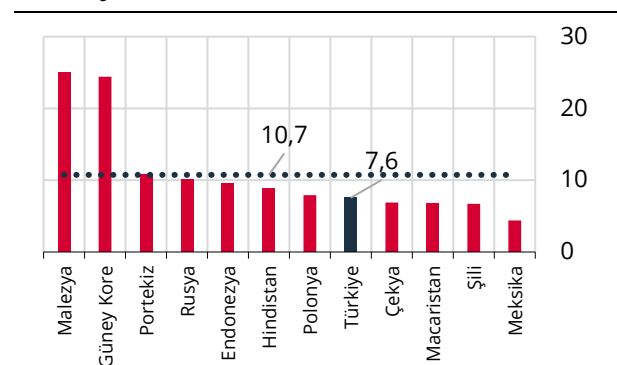

Kaynak: IMF WEO, Global Economy

Son Gözlem: 12.24

Dipnot: Oran, güncel toplam konut kredisi ve konut hariç bireysel kredi bakiyesinin 2024 yıl sonu tahmini GSYİH'ye bölünmesiyle hesaplanmıştır. Yatay çizgiler seçili ülkelerin ortalama değerleridir. Konut hariç bireysel kredi bakiyesi; konut kredisi hariç hanehalkına kullanılan diğer tüm kredi türlerini (BKK, taşıt kredileri, öğrenci kredileri gibi) içermektedir.

Grafik III.1.4: Konut Hariç Bireysel Kredilerin GSYİH'ye Oranı (%)

¹ İhtiyaç, konut ve taşıt kredilerine ilişkin BDDK düzenlemeleri ile TCMB tarafından uygulamaya alınan kredi büyüme sınırları söz konusu makroihtiyati politika çerçevesinin etkinliğine önemli katkı sağlamıştır.

Borçluluk alt kırılımda incelendiğinde, konut kredilerinin GSYİH'ye oranı emsal ülkeler ortalamasına göre oldukça düşük seviyedeysen, konut hariç bireysel kredilerin GSYİH'ye oranı ise emsal ülkeler ortalamasının altındadır (Grafik III.1.3 ve Grafik III.1.4). Konut kredilerine yönelik uygulanan makroihtiyati düzenlemeler ve konut kredisi faiz oranlarının yüksek seyretmesi konut kredisi payının azalmasında etkili olmuştur. Ayrıca, Türkiye'de konut kredilerinde uzun vade imkânının gelişmiş ülke uygulamalarına göre daha sınırlı olması ve konut satışlarının ağırlıklı olarak ipoteksiz satış ile yapılması gibi faktörler konut kredisi borçluluğunun diğer ülke ortalamalarının belirgin altında kalmasında rol oynamıştır.

Tablo III.1.1: Hanehalkı Finansal Yükümlülükleri

	03.24		09.24		03.25		3 Aylık Büyüme (Yıllıkla.)	Yıllık Büyüme
	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı		
Toplam Yükümlülük	3.224	10,5	3.736	9,5	4.496	9,6	36,4	39,5
Konut Kredisi	512	1,7	539	1,4	628	1,3	29,5	22,7
Taşıt Kredisi	102	0,3	90	0,2	80	0,2	-35,9	-21,9
İhtiyaç Kredisi	1.130	3,7	1.350	3,4	1.641	3,5	41,9	45,3
KMH	225	0,7	380	1,0	537	1,1	71,5	138,2
İhtiyaç (KMh hariç)	904	2,9	970	2,5	1.104	2,3	29,8	22,1
BKK	1.433	4,7	1.695	4,3	2.069	4,4	37,3	44,3
Taksitli BKK	616	2,0	573	1,5	703	1,5	28,7	14,1
Taksitsiz BKK	817	2,7	1.122	2,9	1.365	2,9	42,1	67,2
VYŞ Alacakları	47	0,2	62	0,2	79	0,2	79,6	67,4

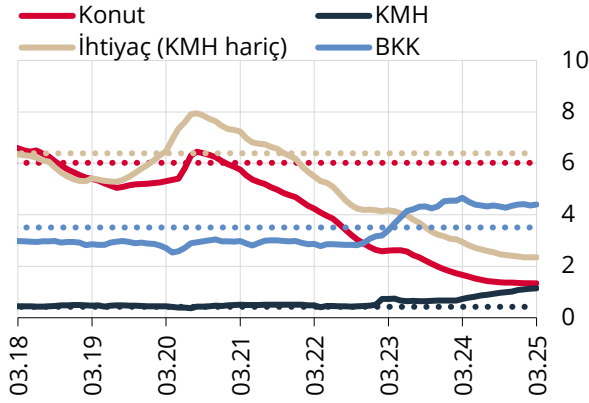
Kaynak: TCMB, BDDK, TOKİ, Yazar Hesaplamaları

Dipnot: Yükümlülükler TGA'ları da içermektedir. Finansman şirketleri dâhildir. 2025 yılı birinci çeyrek GSYİH tahmini değerdir.

Hanehalkı finansal yükümlülüklerindeki artışta BKK ile KMh belirleyici olmaktadır.

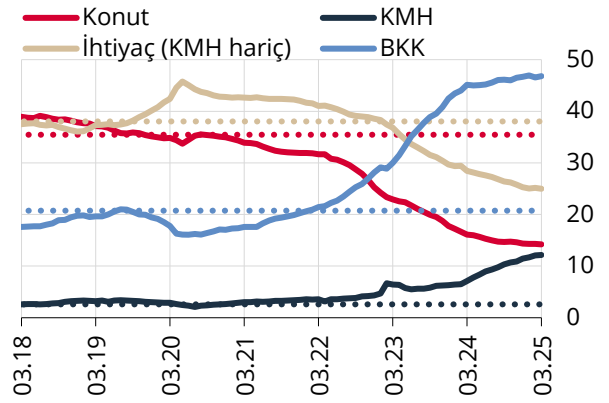
Son yıllarda yüksek seyreden tüketici enflasyonu, dijitalleşme kaynaklı kullanım kolaylıkları, ödemelerde nakit kullanımının azalarak kart kullanımının yaygınlaşması gibi faktörler kredi kartı bakiye büyümesini desteklemeye devam etmektedir. Tüketicilere kısa vadeli ihtiyaçları için kolay erişilebilir finansman imkânı sağlayan ve mart ayı sonuna kadar herhangi bir büyüme sınırına tabi olmayan KMh kullanımı da güçlü seyrini sürdürmüştür (Tablo III.1.1). Böylece, KMh bakiyesinin GSYİH'ye oranında artış eğilimi devam ederken BKK büyümesinin yavaşlaması sonrasında BKK bakiyesinin GSYİH'ye oranı yatay seyir izlemektedir. (Grafik III.1.5). Mart ayı sonundan itibaren eğitim harcamaları ile üç ve daha az taksitli KMh kullanımları hariç kullanımlar kredi büyümesine dayalı zorunlu karşılık düzenlemesine dâhil edilmiştir. Bu karar ile KMh büyümesinde dengelenme beklenmektedir. Bununla birlikte, şubat ayında BDDK tarafından ihtiyaç kredilerinde tutara göre vade kısıtı düzenlemesinde vadeye esas kredi tutarları güncellenmiştir.² Söz konusu değişiklik ile ihtiyaç kredisi başvuru tutarlarında artış beklenmekle birlikte, toplam bakiye büyümesi aylık yüzde 2 kısıtına tabi olduğu için ilgili değişikliğin hanehalkı yükümlülük kompozisyona etkisinin sınırlı olması beklenmektedir.

² İhtiyaç kredilerinde genel vade sınırı; kredi tutarı 125.000 TL ve altındaki krediler için 36 ay, 125.000-250.000 TL arası krediler için 24 ay, 250.000 TL üzeri krediler için 12 ay olarak belirlenmiştir.

Grafik III.1.5: Hanehalkı Finansal Borçlarının GSYİH'ye Oranı (%)

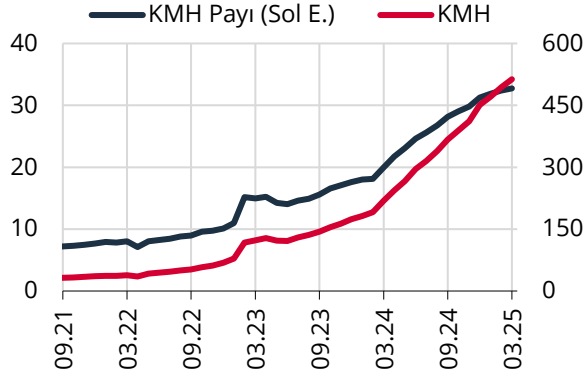
Kaynak: TCMB, BDDK, TÜİK

Dipnot: Yükümlülükler TGA'ları da içermektedir. 2025 yılı birinci çeyrek GSYİH tahmini değerdir. Kesikli çizgiler ilgili serilerin 2012-2022 yılları ortalama değerleridir.

Grafik III.1.6: Hanehalkı Finansal Borçlarının Dağılımı (%)

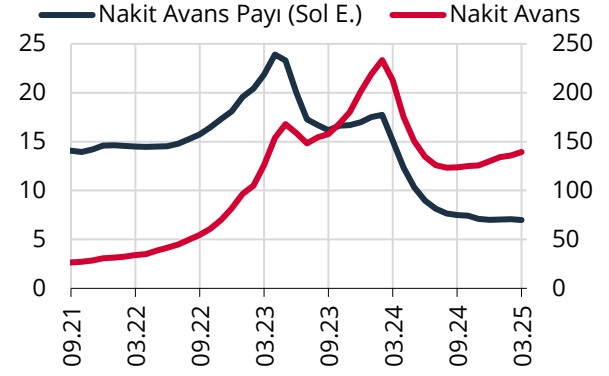
Son Gözlem: 03.25

Konut kredilerinin 2012-2022 döneminde yaklaşık yüzde 36 olan bireysel kredilerdeki payı yüzde 14'e kadar gerilemiştir. Toplam BKK ise bireysel kredilerde yüzde 47'ye ulaşan payı ile ihtiyaç kredilerini geride bırakarak en yaygın kullanılan segment olmuştur. Son dönemde kullanımı yüksek seyreden KMH ürününün bireysel kredi kompozisyonunda payı yüzde 12'ye ulaşmıştır (Grafik III.1.6). İhtiyaç kredisindeki KMH payı ise yüzde 32'nin üzerine çıkmıştır. 2024 yılında alınan önlemlerin etkisiyle nakit avans bakiyesinin BKK borcu içinde hızla gerileyen payı mevcut Rapor döneminde düşük seviyelerde yatay seyretmektedir (Grafik III.1.7 ve Grafik III.1.8).

Grafik III.1.7: KMH'ların Dönemsel Gelişimi (Milyar TL, %)

Kaynak: BDDK

Dipnot: "KMH Payı", gerçek kişi KMH'ların ihtiyaç kredilerindeki payını verirken; "Nakit Avans Payı" nakit avansların toplam BKK borcuna oranıdır.

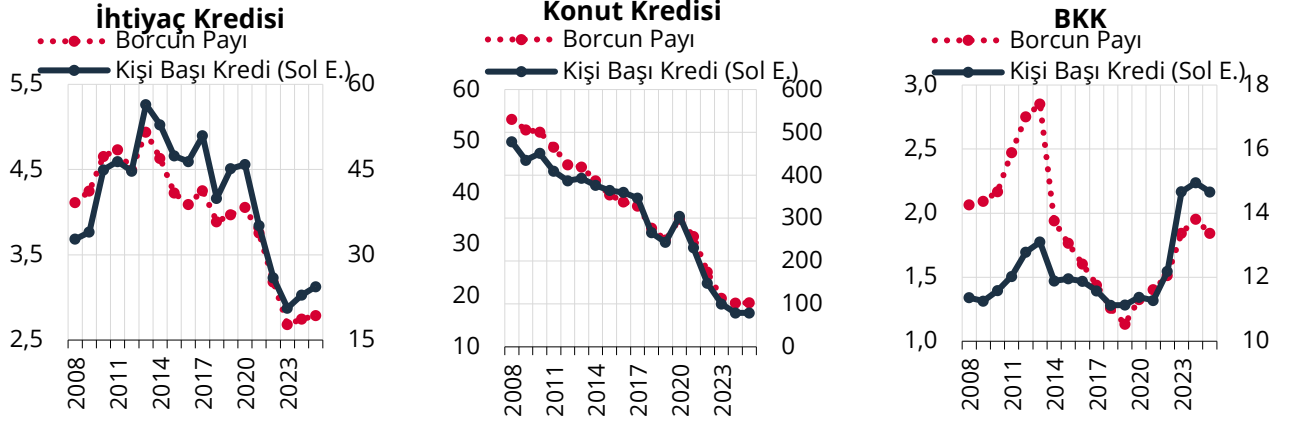
Grafik III.1.8: Nakit Avansların Dönemsel Gelişimi (Milyar TL, %)

Son Gözlem: 03.25

BKK'ya ilişkin kişi başı reel borç ve bu borcun kişi başı gelire oranı gerilemiştir.

Konut kredilerinde kişi başı reel borç tutarı tarihsel olarak en düşük seviyeye gerilemiştir. 2023 yılına kadar gerileme eğiliminde olan ihtiyaç kredilerinde kişi başı borç tutarı ise KMH kullanımının artmasıyla birlikte 2024 yılından itibaren bir miktar artmıştır. Diğer yandan, BKK'da kişi başı borç bakiyesi ve bu tutarın kişi başı gelirdeki payında 2020 yılından itibaren gözlenen yükselişin son dönemde bir miktar düşüşe döndüğü gözlenmektedir. İlgili dönemde ödeme teknolojilerindeki gelişmeler ve yüksek enflasyon ortamında nakit taşıma maliyetinin artması nedeniyle ödemelerde kart kullanımının yaygınlaşmasının ve ihtiyaç kredisindeki büyüme kısıtlarının bireyleri BKK kullanımına yönlelmesinin 2024 yılına kadar BKK'da kişi başı borç tutarının artmasında etkili olduğu değerlendirilmektedir (Grafik III.1.9). Bireylerin borçlarının gelirleri ile orantılı yapıda olmasının hanehalkı borç ödeme performansına yönelik riskleri sınırlandırdığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, ortalama gelir üzerinden yapılan bu değerlendirmenin borçlu kişilerin gelir profili ve dağılımına göre farklılaşabileceği de not edilmelidir.

Grafik III.1.9: Tüketici Kredilerinde Kişi Başı Borç Bakiyesi ve Borcun Kişi Başı Kullanılabilir Gelirdeki Payı (% , Reelleştirilmiş Bin TL)

Kaynak: BDDK, TÜİK

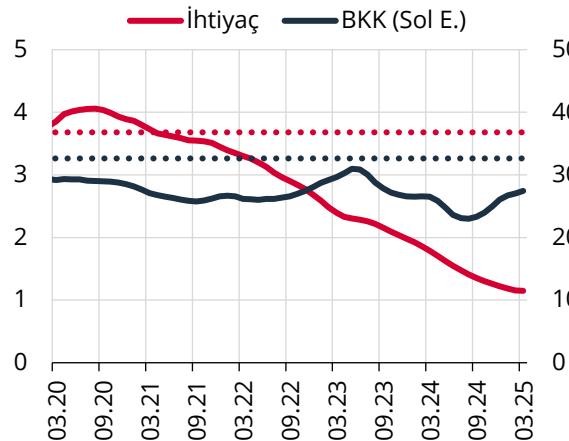
Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Kesikli çizgiler, borcun kişi başı kullanılabilir gelirdeki payını göstermektedir. Kişi başı kredi, ilgili kalemdaki toplam kredi bakiyesinin banka bazında tekilleştirilmiş kişi sayısına bölünmesi ile hesaplanmıştır. Kişi başı kredi tutarı TÜFE ile reelleştirilmiştir. Reel gelirin 2024 ve 2025 yılında değişmediği varsayılmıştır. Hanehalkı Tüketici Eğilim Anketi'nden elde edilen kişi başı kullanılabilir gelir maaş, ücret, kira vb. gelirlerden haneler arası transferlerin (nafaka dâhil) ve vergi ödemelerinin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

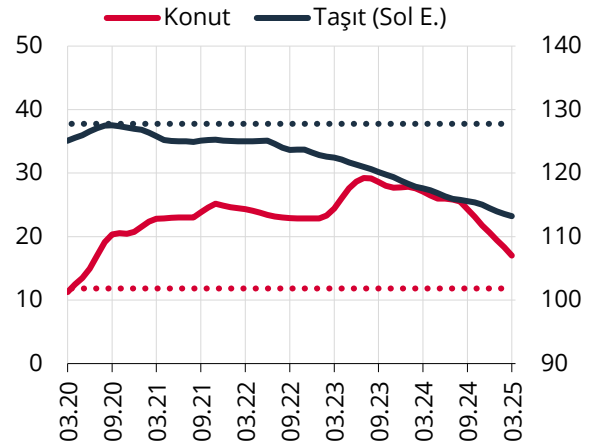
Bireysel kredi alt kalemlerinde ortalama vadeler genel olarak gerilemektedir.

İhtiyaç kredilerinde uygulanmakta olan tutara göre vade düzenlemesinde yaklaşık üç yıldır tutar kırımlarının güncellenmemesi nedeniyle ortalama vadeler gerileme eğiliminde olmuştur. Bu kapsamda, ihtiyaç kredilerinde ortalama vade 11,5 ay ile uzun dönem ortalamasının oldukça altındadır (Grafik III.1.10). Vadeye esas tutarların 2025 yılı şubat ayında güncellenmesinin ihtiyaç kredileri ortalama vadesi üzerinde bir miktar yukarı yönlü etkiye bulunması beklenmektedir. Elektrikli araç satışları hariç taşıt kredilerinde vadeye esas kredi değer oranlarının ve azami vadelerin 2022 yılı şubat ayından bu yana değişmemesi nedeniyle taşıt kredilerinde ortalama vade gerilemeye devam etmektedir. Konut kredilerinde ise devam eden makroihtiyati uygulamalar ve yüksek faiz oranları nedeniyle ortalama vade bir miktar gerilemekle birlikte halen 107 ay ile uzun dönem ortalamasının üzerinde seyretmektedir (Grafik III.1.11).

Grafik III.1.10: Bireysel Kredi Alt Kalemlerinde Ortalama Vade (Ay)

Grafik III.1.11: Bireysel Kredi Alt Kalemlerinde Ortalama Vade (Ay)

Kaynak: TCMB

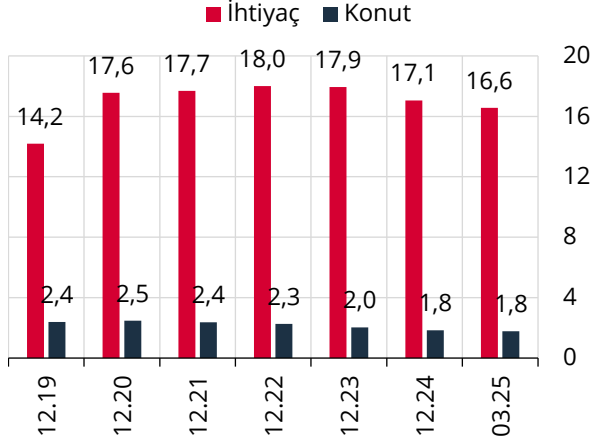
Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Ortalama vade hesaplaması orijinal vadeli stok kredi bakiyelerinde kalan tutar üzerinden yapılmıştır. Serilerin üç aylık hareketli ortalaması gösterilmektedir. Kesikli seriler ilgili renkteki serilerin 2012-2022 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Konut ve ihtiyaç kredisi borcu bulunan kişi sayısı azalmaya devam etmektedir.

Finansal koşullardaki sıkı düzey nedeniyle ihtiyaç kredisi borcu bulunan kişi sayısında gerileme izlenmektedir. Konut kredisi piyasasında ise faiz oranlarının yüksek seyrinin yanı sıra hanede ikinci veya daha fazla konut alımları için kredi değer oranının yüzde 75 azaltılarak uygulanmasının kredi borcu olan kişi sayısındaki azalmada etkili olduğu değerlendirilmektedir (Grafik III.1.12). İhtiyaç kredilerinde, 100 bin TL'ye kadar borcu bulunan kişi sayısı 1,4 milyon azalarak 7,8 milyona gerilerken, 100 bin TL'nin üzerinde borcu bulunan kişi sayısı ise 416 bin artarak 3,3 milyona yükselmiştir (Grafik III.1.13).

Grafik III.1.12: Tüketici Kredisi Olan Kişi Sayısı
(Milyon Kişi)

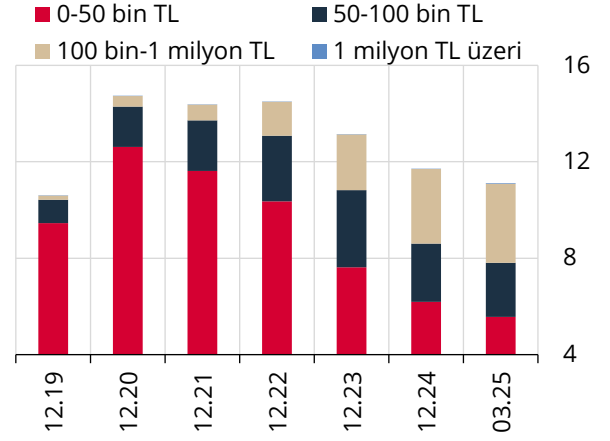

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Bankacılık sektöründe ihtiyaç ve konut kredisi borcu bulunan tekil kişi sayısı raporlanmaktadır. İhtiyaç kredilerinde KMH dâhildir. TGA bakiyeleri hariçtir.

Grafik III.1.13: İhtiyaç Kredisi Tutar Kırılımında Kişi Sayısı
(Milyon Kişi)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

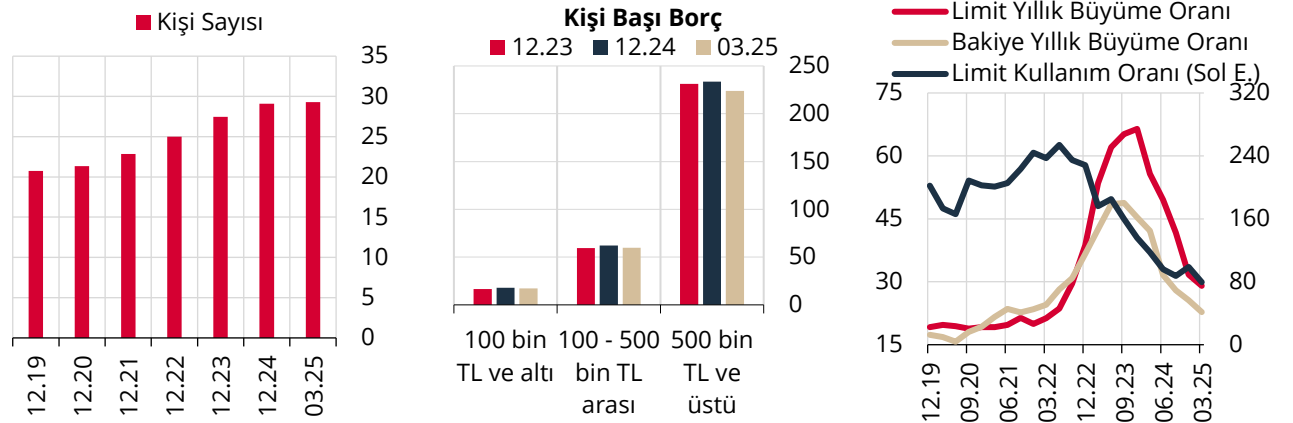
Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Tutar kırılımları, birey bazında tüm bankalardaki stok ihtiyaç kredisi borç tutarlarını göstermektedir. Kişi sayısı ilgili kırılımda yer alan toplam kişi sayısıdır. KMH ve TGA'lardaki ihtiyaç kredileri hariçtir.

BKK borcu bulunan kişi sayısındaki artış yavaşlarken, limit artışları ve ılımlı seyreden bakiye büyümelerine bağlı olarak limit kullanım oranları gerilemektedir.

2025 yılı mart ayı itibarıyla aktif olarak kredi kartı kullanan kişi sayısı 29,3 milyona ulaşmıştır. Bu dönemde bankaların kredi kartı limitlerini geçmişe nazaran daha ihtiyatlı artırdığı gözlenmektedir. Nitekim limit artışlarının daha belirgin olduğu yüksek limit gruplarında bakiye artışlarının yavaşlamasıyla kişi başı borç gerilemiştir (Grafik III.1.14). BKK'da toplam limit büyümesinin bakiye büyümesine kıyasla yüksek kalması limit kullanım oranında görülen düşüşte belirleyici olmuştur.

Grafik III.1.14: Aktif Olarak BKK Kullanan Kişi Sayısı, Limit Kırılımında Kişi Başı Borç, Limit Kullanım Oranı
(Milyon Kişi, Bin TL, %)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

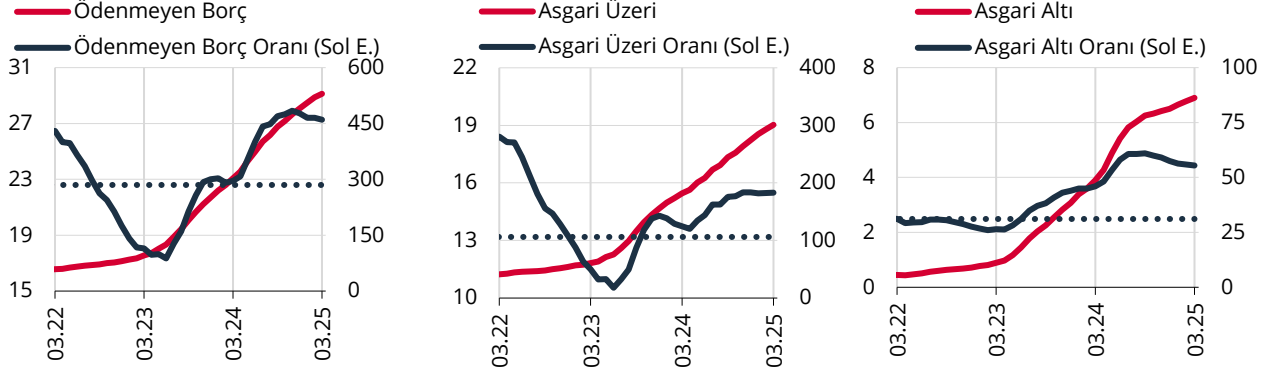
Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Kredi kartı bakiyesi sıfır olan kişiler hariç tutulmuştur. Kişi başı borç grafiği ilgili limit tutarları arasında yer alan bireylerin kişi başı bakiyesini göstermektedir.

Kredi kartında ödemesi geciken borcun toplam kredi kartı borcuna oranı 2024 yılı Eylül ayında devreye alınan yapılandırma imkânının etkisiyle bir miktar gerilemiştir.

BDDK, 26 Eylül 2024 tarihi itibarıyla asgari tutarı ödenmemiş BKK borç bakiyelerine yönelik yapılandırma imkânı getirmiştir. Önceki Rapor döneminde yüzde 12,2 olan asgari altı ödenen borcun payı söz konusu kararın etkisiyle yüzde 11,8'e gerilemiştir. Bununla birlikte asgari ödeme oranı ve üzerinde ödeme yapılan kartlarda faize bırakılan borçların toplam kart bakiyesine oranı yüzde 15,5 seviyesindedir (Grafik III.1.15). Bu gelişme sonucunda, mevcut Rapor döneminde en az bir gün gecikmeli toplam borcun toplam BKK bakiyesine oranı yüzde 27,3 ile tarihsel ortalamasının yaklaşık 5 puan üzerinde yataya yakın seyir izlemiştir.

Grafik III.1.15: Bireysel Kartlarda Faize Bırakılan Borç (Milyar TL, %, 3 Aylık HO)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

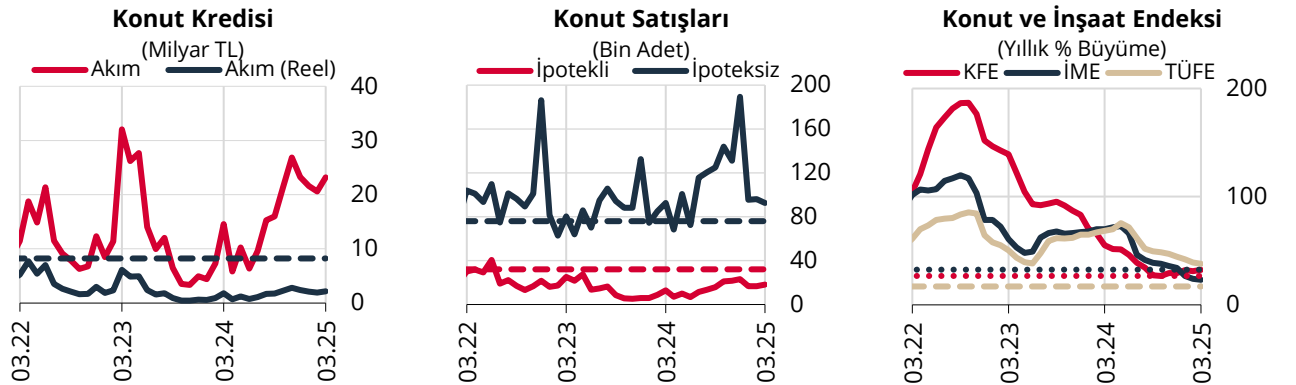
Son Gözlem: 03.25

Dipnot: "Asgari Üzeri", asgari ödeme oranı ve üzerinde ödemesi yapılan BKK'larda ödenmeyen toplam borcu; "Asgari Altı", asgari ödeme oranı altında ödemesi yapılan BKK'larda ödenmeyen toplam borcu ifade etmektedir. "Ödenmeyen Borç", "Asgari Üzeri", "Asgari Altı" ve hiç ödeme yapılmamış borcu kapsamaktadır. Oran hesaplanırken toplam BKK bakiyesi kullanılmıştır. Kesikli çizgiler ilgili oranların 2012-2022 dönemsel ortalamasıdır.

Konut kredisi kullanımları tarihsel ortalamasının altında seyrederken konut satışları ağırlıklı olarak ipoteksiz yapılmaktadır.

Konut fiyatlarının bir süredir reel olarak azalması, konut kira çarpanının düşük seviyelere gelmesi ve konut fiyatlarında artış beklentisi gibi faktörler nedeniyle konut kredilerinde ılımlı bir canlanma yaşanmıştır. Ancak konut kredisi faiz oranlarındaki sıkılığın korunması ve birden fazla konut sahipliği için uygulanan makroihtiyati politikalar ve kredi değer oranları için belirlenen kredi miktarlarının 2023 yılı şubat ayından itibaren güncellenmemesinin etkisiyle konut kredisi kullanımları reel olarak tarihsel ortalamasının altındadır. Ayrıca, konut satışları ağırlıklı olarak ipoteksiz satışlardan gelmekte, ipotekli satışların payı düşük kalmaya devam etmektedir. Konut satışlarının ipoteksiz satışlar kanalıyla 2024 yılının ikinci yarısında canlanması, konut fiyat artışını bu dönemde bir miktar hızlandırmıştır. 2025 yılının ilk çeyreğinde ipoteksiz konut satışlarının yeniden tarihsel ortalamasına yakınsadığı görülmektedir (Grafik III.1.16).

Grafik III.1.16: Konut Kredisi, Satışı ve Fiyat Gelişmeleri

Kaynak: TCMB

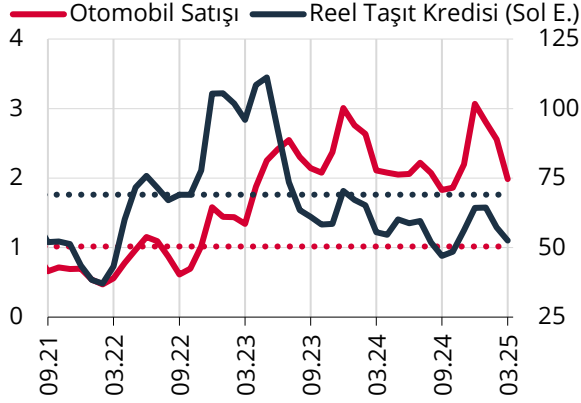
Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Konut kredisi aylık akım kullandırmalarıdır. Kesikli çizgiler 2012-2022 yılları ortalama yıllık endeks değişimlerini (İME için 2016-2022 dönemi), reel konut kredisi kullandırmasını ve ilgili konut satışlarını göstermektedir. Reelleştirme için konut fiyat endeksi (KFE) kullanılmıştır.

Taşıt kredisi kullanımları zayıf seyrini sürdürürken, taşıt fiyatlarındaki reel gerileme ve şirketlerin uyguladığı kampanyaların etkisiyle taşıt satışları canlı seyretmektedir.

Birinci el otomobil satışları yılın ilk çeyreğinde gerilemekle birlikte uzun dönem ortalamasının üzerindeki seyrini sürdürmektedir (Grafik III.1.17). Firmaların devam eden taşıt kampanyaları ve taşıt tedarikindeki normalleşme birinci el otomobil satışlarını desteklemektedir. Buna karşılık, taşıt fiyatlarına göre kademeli olarak uygulanan kredi değer oranı düzenlemesinde elektrikli araçlar haricinde fiyat güncellemesine gidilmemesi taşıt alımlarında kredi kullanımını önemli ölçüde yavaşlatmıştır. Devri yapılan otomobil adetleri, 2025 yılı ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre gerilemiştir. Ülke nüfusuna oranla otomobil sahipliği ise son yıllardaki artışını sürdürerek yüzde 19'a ulaşmıştır (Grafik III.1.18).

Grafik III.1.17: Taşıt Kredisi ve Birinci El Otomobil Satışları (Bin Adet, Milyar TL, 3 Aylık HO)

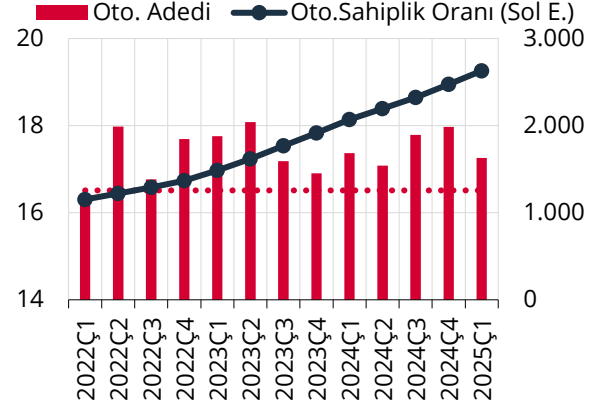

Kaynak: ODMD, BDDK

Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Banka ve finansman şirketleri aylık akım taşıt kredileri ile birinci el binek otomobil satışları kullanılmıştır. Reelleştirme TÜFE'deki taşıt fiyatlarına yönelik alt endeksle yapılmıştır. Kesikli çizgiler 2012-2022 yılları ortalama reel taşıt kredisi kullandırımını ve otomobil satışlarını göstermektedir.

Grafik III.1.18: Devri Yapılan Otomobil Adedi ve Otomobil Sahiplik Oranı (Bin Adet, %)

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 2025Ç1

Dipnot: Devri yapılan otomobil, noterler aracılığı ile bir veya daha fazla el değiştiren binek otomobili ifade etmektedir. Devri yapılan taşıt adetlerinin çeyreklik toplamı gösterilmiştir. Kesikli çizgiler 2012-2022 yılları arası çeyreklik dönemlerde ortalama devri yapılan 1,26 milyonluk otomobil sayısını göstermektedir. Otomobil sahiplik oranı, trafiğe kayıtlı otomobil sayısının nüfusa oranıdır.

Hanehalkının finansal varlık kompozisyonunda TL mevduatının ve yatırım fonlarının ağırlığı artarken hisse senedinin payı gerilemektedir.

Hanehalkının finansal varlıkları içinde TL tasarruf mevduatı ve yatırım fonlarının GSYİH'ye oranındaki artış eğilimi korunmuştur (Tablo III.1.2). TL mevduat ve mevduat dışı finansal araçların paylarının arttığı bu dönemde kur korumalı ürünlerin hanehalkı varlıkları içindeki ağırlığı azalarak yüzde 3,5'e gerilemiştir. Ayrıca, para piyasası fonlarından mart ayında finansal piyasalarda yaşanan dalgalanma sonrasında belirgin çıkışların olduğu görülmektedir. Söz konusu fonların hanehalkı varlıkları içindeki payı 2024 yıl sonuna kıyasla 2,5 puan azalışla yüzde 2,7'ye gerilemiştir. TL mevduat ve para piyasası fonları faizlerinde reel olarak ulaşılan yüksek seviyelerin nisan ayındaki politika faizi kararı ile desteklenmesinin hanehalkı varlık kompozisyonunda TL finansal varlık eğilimini olumlu etkilemesi beklenmektedir.

Tablo III.1.2: Hanehalkı Finansal Varlıkları

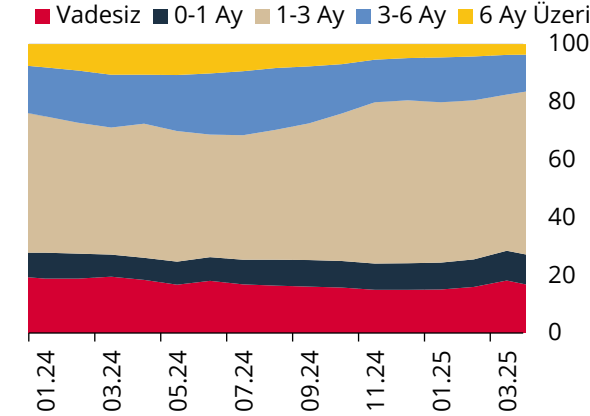
	03.24		09.24		03.25		Toplam Varlıklar İçinde Payı	Yıllık Büyüme
	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı		
Toplam Varlıklar	12.993	42,3	15.528	39,6	18.398	39,3	-	42,3
TL Tasarruf Mevduatı	3.198	10,4	5.072	12,9	6.755	14,4	36,7	111,2
KKM ve DDM	1.617	5,3	1.114	2,8	652	1,4	3,5	-59,7
YP Tasarruf Mevduatı	2.565	8,3	2.356	6,0	2.627	5,6	14,3	2,4
- (Milyar ABD Doları)	80		69		70			-12,7
Kıymetli Maden Deposu	1.065	3,5	1.300	3,3	1.695	3,6	9,2	59,2
- (Milyar ABD Doları)	33		38		45			35,7
Tahvil ve Bonolar	308	1,0	337	0,9	388	0,8	2,1	25,8
Yatırım Fonları	2.319	7,5	3.409	8,7	4.252	9,0	23,1	83,4
Emeklilik Yat. Fon.	803	2,6	1.007	2,6	1.235	2,6	6,7	53,8
Diğer Yat. Fon.	1.516	4,9	2.402	6,1	3.017	6,4	16,4	99,1
Para Piyasası Fon.	163	0,5	624	1,6	490	1,0	2,7	201,3
Hisse Senedi	1.802	5,9	1.751	4,5	1.847	3,9	10,0	2,5
Repo	24	0,1	31	0,1	79	0,2	0,4	236,2
Dolaşımdaki Para	95	0,3	157	0,4	103	0,2	0,6	8,2

Kaynak: TCMB, MKK, EGM

Dipnot: Ay sonu kuru kullanılmıştır. Emeklilik yatırım fonları katılımcıların BES ve Otomatik Katılım Sistemi'ndeki devlet katkısı hariç toplam fonlarını ifade etmektedir. Mevduat verisi, yurt içinde yerleşik gerçek kişilerin mevduatıdır. Para piyasası fonları verisi revizyon kaynaklı geriye dönük güncellenmiştir. 2025 yılı birinci çeyrek GSYİH verisi tahmini değerdir.

Hanehalkının TL mevduatı ağırlıklı olarak 1-3 ay arası vade diliminde bulunmaktadır (Grafik III.1.19). Mevcut Rapor döneminde üç ay üzeri TL mevduatın payı, bankaların faiz patikasına yönelik beklentileri dolayısıyla uzun vadeli mevduat faizlerinde hızlı indirimle gitmelerinin sonucu olarak gerileme kaydetmiştir. YP vadeli ile vadesiz mevduat faizleri arasındaki farkı düşük olması nedeniyle YP mevduatta vadesiz mevduatın payı yüzde 70'in üzerindedir (Grafik III.1.20).

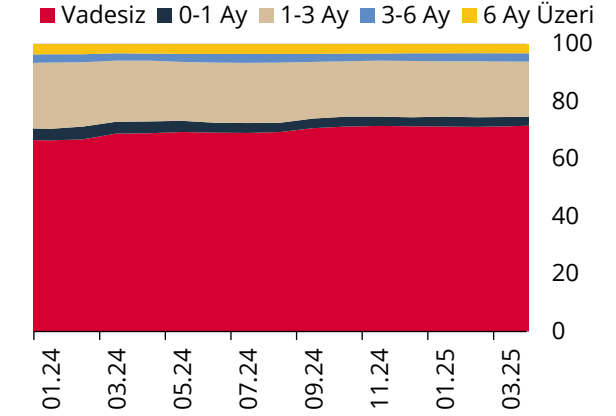
Grafik III.1.19: TL Mevduat Vade Dağılımı (%)

Kaynak: TCMB

Dipnot: TL mevduat içinde KKM yer almamaktadır. Sağ taraftaki grafikte kıymetli maden depoları dâhildir.

Grafik III.1.20: YP Mevduat Vade Dağılımı (%)

Son Gözlem: 03.25

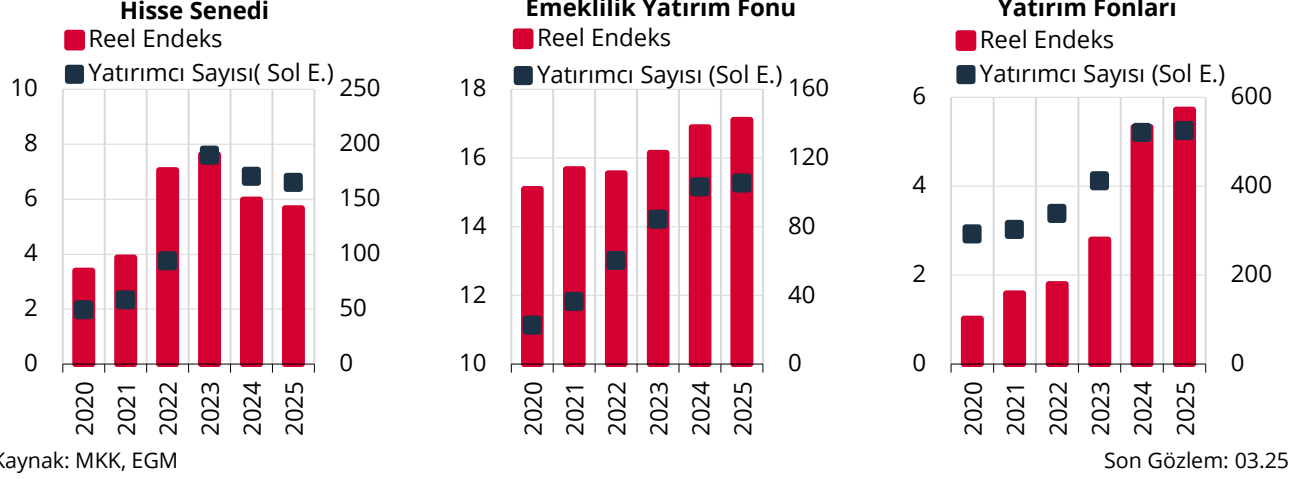
Hanehalkının portföy çeşitlendirme eğilimi devam etmektedir.

Hanehalkının hisse senedi yatırımlarının zayıflamaya devam ettiği görülmektedir. 2023 yılı son çeyreğinde 8,5 milyon kişi ile tarihi zirvesine ulaşan hisse senedi yatırımcı sayısı 2025 yılı mart ayı sonunda 6,6 milyon kişiye kadar gerilemiştir. 2024 yıl sonuna kıyasla hanehalkı hisse portföyünün reel endeksinde ise yüzde 5'i bulan bir düşüş gözlenmiştir.

Hanehalkının bireysel emeklilik ve otomatik katılım sistemlerindeki yatırımları ılımlı yükselişini sürdürmektedir. Benzer şekilde, emeklilik sistemindeki katılımcı sayısı 15,3 milyon kişiye ulaşmıştır. Hanehalkı kesiminin tasarruflarını uzun dönemli araçlarda değerlendirme alışkanlığı kazanmasının finansal istikrara katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Hanehalkının elinde bulunan yatırım fonları istikrarlı şekilde artmaya devam etmektedir. Mart ayı itibarıyla yatırım fonlarında yatırımcı sayısı 5,2 milyon kişi olurken, yatırım fonu büyüklüğü 3 trilyon TL'ye ulaşmıştır. 2024 yıl sonuna kıyasla hanehalkı yatırım fonu portföyünün reel endeksinde yüzde 7 düzeyinde bir yükseliş gözlenmiştir (Grafik III.1.21).

Grafik III.1.21: Hanehalkı Mevduat Dışı Varlık Gelişmeleri (Endeks, Milyon Kişi)

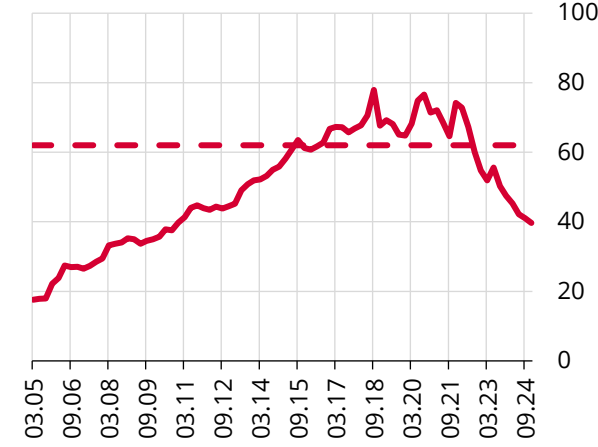
Dipnot: Reel endeks TÜFE'den arındırılarak elde edilmiş olup 2021 yılı ocak ayı 100'e endekslenmiştir. Reel endeks değerleri ilgili serilerin üç aylık hareketli ortalamasıdır. Emeklilik yatırım fonu grafiği BES ve OKS fonlarının toplulaştırılmış verisini vermekte olup, katılımcı sayısı tekilleştirilmiş, devlet katkısı tutarları dâhil edilmemiştir.

III.2 Reel Sektör Gelişmeleri

Reel sektörün finansal borcundaki gerileme devam etmektedir.

Reel sektörün toplam borçluluğunun yurt içi hasılaya oranı son dönemde azalmaya devam etmiş, bu düşüşte firmaların TL borcunun azalması belirleyici olmuştur (Grafik III.2.1). Son dönemde, sıkı finansal koşulların ve TL kredi büyümesi üzerindeki kısıtlayıcı düzenlemelerin devam etmesine bağlı olarak reel sektör firmalarının TL borcunun yurt içi hasılaya oranı azalırken, YP borcun yurt içi hasılaya oranı nispeten düşük YP kredi maliyetleri nedeniyle bir miktar artmıştır (Grafik III.2.2). Firmaların yurt içi bankalardan kullandığı YP kredilere getirilen büyüme kısıtının aylık yüzde 0,5'e düşürülmesi ile önümüzdeki dönemde YP borçluluk artışının yavaşlayacağı değerlendirilmektedir.

Grafik III.2.1: Reel Sektörün Toplam Borçluluğunun GSYİH'ye Oranı (%)

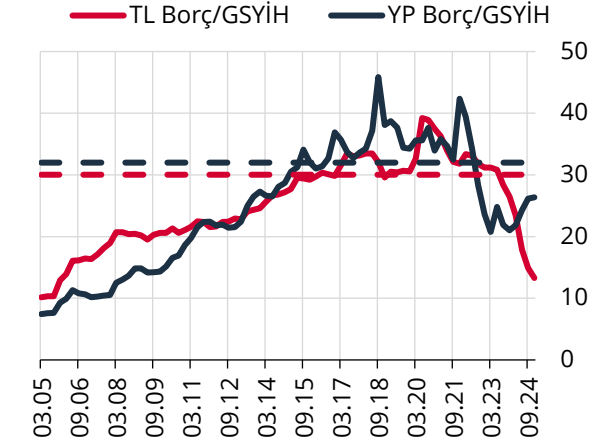

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 12.24

Dipnot: Kesikli çizgiler ilgili oranın 2012Ç4-2022Ç4 tarihsel ortalamasını ifade etmektedir.

Grafik III.2.2: Reel Sektörün TL ve YP Borçluluğu (%)

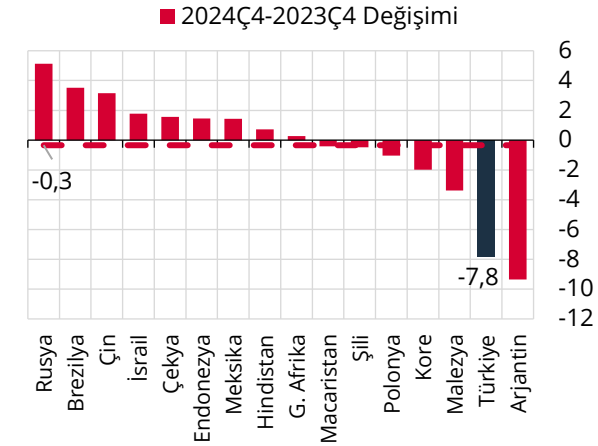

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 12.24

Dipnot: Kesikli çizgiler ilgili oranın 2012Ç4-2022Ç4 tarihsel ortalamasını ifade etmektedir.

Grafik III.2.3: Emsal Ülkelerde Reel Sektörün Toplam Borçluluğu (%)

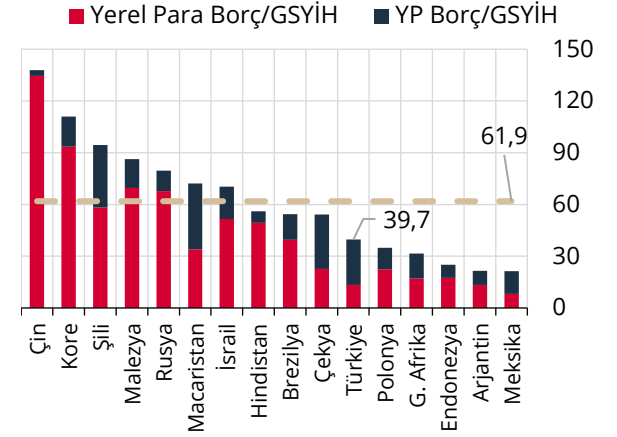

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 12.24

Dipnot: Kesikli çizgi emsal ülkelerde 2024Ç4-2023Ç4 farkının ortalamasını göstermektedir.

Grafik III.2.4: Emsal Ülkelerde Reel Sektörün TL ve YP Borçluluğu (%)

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 12.24

Dipnot: Yerel ve yabancı para cinsinden borç dağılımları baz alınarak hesaplanmıştır. Grafikteki ülkeler 2024Ç4 Toplam Borç/GSYİH oranlarına göre büyükten küçüğe sıralanmıştır. 2024Ç4 dönemine ait emsal ülkelerin borçluluk ortalaması kesikli çizgi ile gösterilmiştir.

Son 1 yıllık dönemde reel sektör borcunun GSYİH'ye oranı 7,8 puan gerilerken, emsal ülkelerin borçluluğundaki düşüş (0,34 puan) sınırlıdır (Grafik III.2.3). Türkiye'nin reel sektör borcunun GSYİH'ye oranı yüzde 39,7 ile emsal ülke ortalamasının (yüzde 61,9) belirgin altına gelmiştir (Grafik III.2.4). Son 1 yılda reel sektörün yurt içinden temin ettiği YP krediler yüzde 62,5 büyürken, buna karşın TL kredilerin büyümesi yüzde 39 düzeyinde kalmıştır. Reel sektörün yurt dışından temin ettiği YP kredilerde büyüme hızı daha düşüktür. Ayrıca, reel sektörün banka dışı kaynaklardan sağladığı finansmanda yurt içi ihraçların payı nispeten yatay seyrederken, yurt dışı ihraçlar bir miktar artmıştır. TL finansman maliyetlerindeki yüksek seyrin etkisiyle reel sektörün yurt dışından sağladığı ihraçlar artış göstermiştir (Tablo III.2.1).

Tablo III.2.1: Reel Sektörün Finansal Yükümlülükleri (Milyar TL)

	03.24		12.24		03.25		Yıllıklandırılmış Büyüme (%)	Değişim (%)
	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı		
I. Yurt İçi Kredileri (i+ii)	8.929,2	29,1	11.149,5	25,7	12.407,5	27,1	53,4	39,0
i. TL (A+B+C)	5.192,3	16,9	5.854,7	13,5	6.335,5	13,8	37,1	22,0
A. Banka	4.730,9	15,4	5.283,4	12,2	5.730,1	12,5	38,3	21,1
B. BDFK	349,5	1,1	430,8	1,0	455,5	1,0	25,0	30,3
C. İhraçlar	111,9	0,4	140,5	0,3	150,0	0,3	29,7	34,0
ii. YP (D+E)	3.736,9	12,2	5.294,8	12,2	6.072,0	13,2	73,0	62,5
ii. YP (ABD Doları Karşılığı)	115,8		150,1		160,8		31,7	38,8
D. Banka	111,4		144,9		154,9		30,6	39,1
E. BDFK	4,5		5,2		5,9		62,7	31,6
II. Yurt Dışı Kredileri (Tahvil Dâhil)	3.010,3	9,8	3.466,0	8,0	3.977,8	8,7	73,5	32,1
II. Yurt Dışı Kredileri (ABD Doları Karşılığı)	93,3		98,2		105,3		32,1	12,9
Finansal Borç Toplamı (I+II)	11.939,6	38,9	14.615,5	33,7	16.385,3	35,7	58,0	37,2
Bilgi için: Toplam YP Krediler (Milyar ABD Doları, Yurt Dışı YP Tahvil Dahil)	209,2		248,3		266,1		17,8	56,9

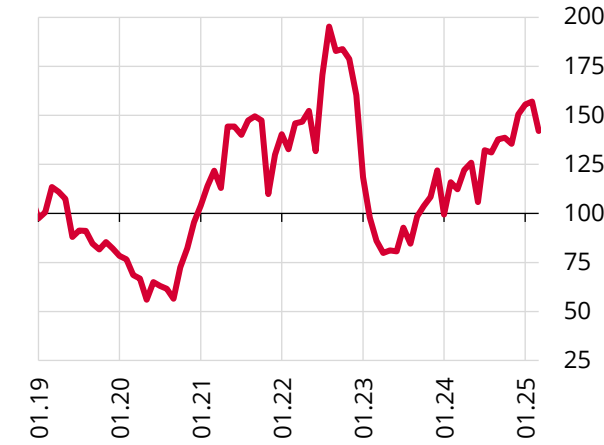
Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 03.25

Dipnot: GSYİH'ye Oranı sütunu, aylık frekansta tahmin edilmiş 12 aylık toplam GSYİH'ye oranını göstermektedir. Yıllıklandırılmış büyüme, 12.24-03.25 tarihleri arasındaki büyümenin yıllıklandırılmasıyla hesaplanmıştır. Son sütun, 03.24-03.25 tarihleri arasındaki değişimi göstermektedir. Son satırdaki büyüme ve değişim değerleri, sırasıyla 12.24-03.25 ve 03.24-03.25 tarihleri arasındaki toplam YP kredi bakiyesi farkını göstermektedir.

Reel sektörün dış finansmana erişimi güçlü bir şekilde devam etmektedir.

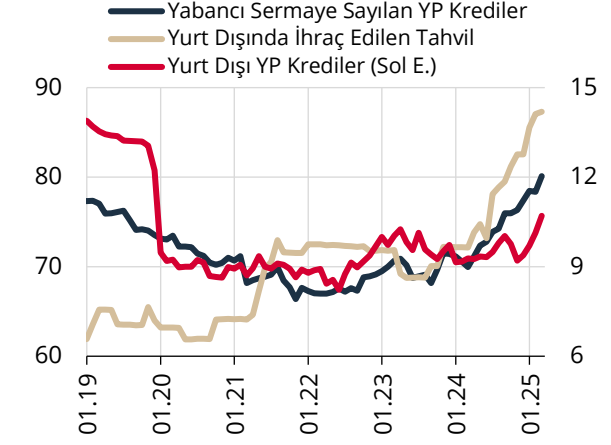
Reel sektör firmalarının dış borç yenileme oranları mart ayında sınırlı gerilese de güçlü görünümünü sürdürmüştür (Grafik III.2.5). Bu gelişmede, makroekonomik görünümdeki iyileşme, beklentiler ve dış finansman koşullarındaki olumlu görünümün devam etmesi etkili olmuştur. Ayrıca, yurt dışından sağlanan YP krediler ve tahvil ihraçları da dış borç yenileme oranındaki son dönemdeki yükselişi desteklemiştir (Grafik III.2.6). Diğer taraftan, küresel ticaret ve ekonomi politikalarına dair belirsizliklerin artmasının ve ülke risk priminin yükselmesinin reel sektörün dış borçlanma maliyetlerini kısmen artırmasına rağmen dış finansmana erişiminin güçlü seyretmesi öngörülmektedir. Yurt dışından sağlanan sermaye benzeri YP kredilerin ağırlığının son dönemde artması da reel sektör firmalarına yönelik beklentilerdeki iyileşme ve ülkemize uzun vadeli kaynak girişi açısından olumlu değerlendirilmektedir.

Grafik III.2.5: Reel Sektörün Dış Borç Yenileme Oranı (6 Aylık, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Dış borç yenileme oranı 6 aylık dönemde temin edilen birikimli borcun, aynı dönemde yapılan borç ödemelerine oranını göstermektedir.

Grafik III.2.6: Reel Sektörün Yurt Dışı YP Kredileri ve İhraçları (Milyar ABD Doları)

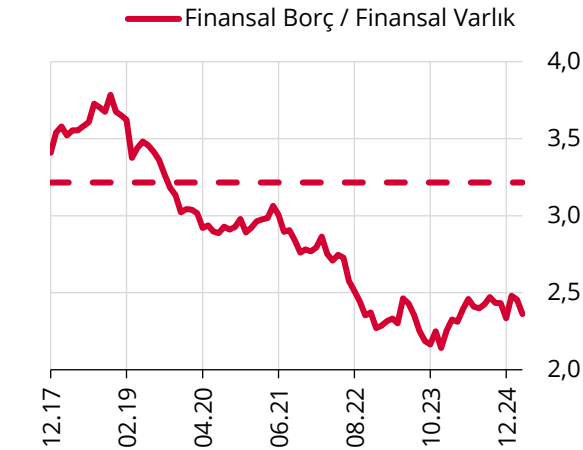
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.25

Dipnot: EVDS'de yer alan "Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Kredi Borcu İstatistikleri" tablosunda yer alan finansal olmayan kuruluşlar dikkate alınmıştır.

Reel sektörün finansal kaldıraç oranı bir miktar artmakla birlikte halen tarihsel ortalamasının belirgin altındadır.

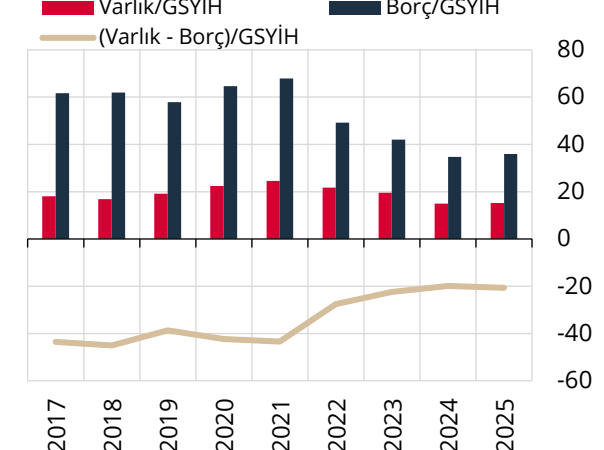
Firmaların finansal kaldıraç, YP borcundaki sınırlı artış ve mevduat büyümesinin yavaşlaması sonrasında yatay seyretmiştir. Bu göstergeye tarihsel olarak bakıldığında düşük seviyelerde kalmaya devam ettiği gözlenmektedir (Grafik III.2.7). Kaldıraç oranının tarihsel ortalamasının altındaki seviyesi reel sektör firmalarının sıkı finansal koşullara karşı dirençli duruşunu devam ettirdiğini ima etmektedir. Firmaların net varlıklarının (varlık-yükümlülük) yurt içi hasılaya oranı ise son dönemde yatay seyretmiştir (Grafik III.2.8).

Grafik III.2.7: Reel Sektörün Finansal Borç/Varlık Oranı (Oran)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Finansal yükümlülükler reel sektörün yurt içi ve yurt dışından kullandığı krediler, leasing, faktöring borçları ve tahvil ihraçlarını içermektedir. Finansal varlıklar TL ve YP mevduatı ve menkul kıymetleri içermekte olup, yurt dışına doğrudan sermaye yatırımları ve ihracat alacakları dâhil edilmemiştir. Hesaplamalarda ay sonu döviz alış kuru kullanılmıştır. Kesikli çizgiler, ilgili oranın 12.17-12.21 dönemi tarihsel ortalamasıdır.

Grafik III.2.8: Reel Sektörün Finansal Borç ve Varlık Gelişimi (%)

Kaynak: TCMB

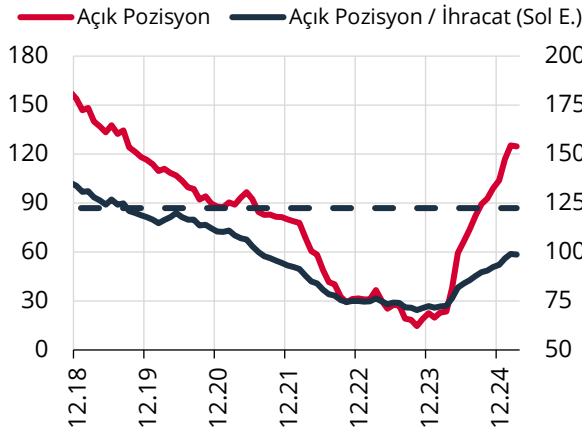
Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Finansal yükümlülükler reel sektörün yurt içi ve yurt dışından kullandığı krediler, leasing, faktöring borçları ve tahvil ihraçlarını içermektedir. Finansal varlıklar TL ve YP mevduatı ve menkul kıymetleri içermekte olup, yurt dışına doğrudan sermaye yatırımları ve ihracat alacakları dâhil edilmemiştir. 12 aylık birikimli GSYİH değerleri TCMB tarafından hesaplanmıştır. Son gözlem GSYİH verisi TCMB tahminidir.

Reel sektörün YP açık pozisyonu şubat ayına kadar artarken, mart ayından itibaren bu artış eğilimi sınırlanmıştır.

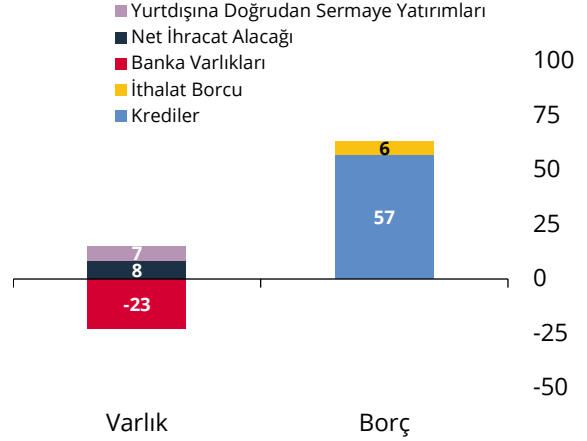
Reel sektörün YP açık pozisyonu artmaya devam etmekle birlikte tarihsel olarak gördüğü en yüksek seviyenin gerisindedir. Ayrıca, firmaların açık pozisyonlarının yıllık ihracat gelirine oranı da yüzde 59'a yükselmekle birlikte halen tarihsel ortalamasının (yüzde 87) altında seyretmektedir (Grafik III.2.9). YP açık pozisyon gelişmelerinde, görece düşük YP borçlanma maliyetleri nedeniyle YP yükümlülüklerin artması ve mevduatta artan TL tercihi kaynaklı YP varlıkların azalması etkili olmuştur (Grafik III.2.10). Diğer taraftan, YP kredi büyüme sınırının yakın dönemde yüzde 0,5'e düşürülmesi sonucunda mart ayında YP kredi büyümesi yavaşlarken, YP mevduat tercihi de bir miktar artmıştır. Mart ayında reel sektörün YP kredileri ve YP banka varlıkları (mevduat) sırasıyla 6,1 ve 5 milyar ABD doları artmıştır. Dolayısıyla, şubat ayından itibaren reel sektörün YP pozisyon açığındaki artışın bir miktar sınırlandığı görülmektedir.

Grafik III.2.9: Reel Sektörün YP Pozisyonu (% , Milyar ABD Doları)

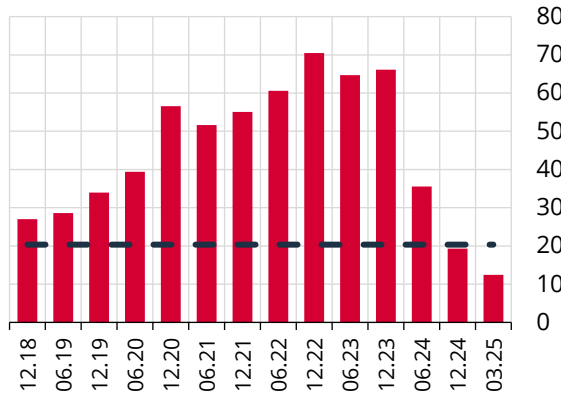
Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.25
Dipnot: İhracat değerleri 12 aylık birikimli tutarların toplamını ifade etmektedir. Kesikli çizgi, Açık Pozisyon/ihracat oranının 12.17-12.21 dönemi tarihsel ortalamasını göstermektedir.

Grafik III.2.10: Reel Sektörün YP Pozisyonu Değişimi (Milyar ABD Doları)

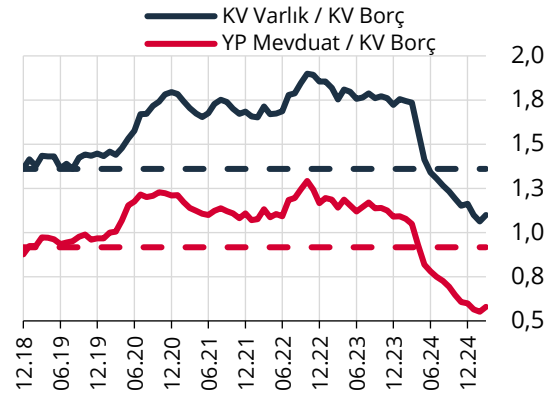
Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.25
Dipnot: Mart 2024 ayına göre değişim gösterilmektedir. Diğer varlıklar kalemindeki değişim yurt dışı bankalardaki varlıklar ve menkul kıymetler değişimleri kapsamaktadır. Diğer varlıklar kalemindeki değişimin çok düşük olması nedeniyle grafikte gösterilmemiştir. Türev varlık ve yükümlülükler dâhil edilmemiştir.

Grafik III.2.11: Reel Sektörün Kısa Vadeli YP Pozisyonu (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.25
Dipnot: YP mevduat, yerleşik reel sektör firmalarının yurt içi ve yurt dışı finansal kuruluşlarda tuttıkları toplam mevduattır. Net döviz pozisyonu hesaplamalarına kur korumalı mevduat dâhildir. Kesikli çizgiler ilgili verinin 2012-2021 dönem ortalamasını göstermektedir. Grafiklerdeki KV kısaltması kısa vadeli ifadesi için kullanılmıştır.

Grafik III.2.12: Reel Sektörün Kur Riskine İlişkin Göstergeler (Oran)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.25

Reel sektörün kısa vadeli net YP pozisyonu gerilemeye devam ederek tarihsel ortalamasının altına inmiş ve 12 milyar ABD dolarına yakınsamıştır (Grafik III.2.11). Bu gelişmede, 2025 yılı ilk çeyreğinde reel sektörün YP

mevduatındaki artış ile firmaların kısa vadeli YP kredi kullanımı etkili olmuştur. Reel sektör firmalarının YP likit varlıkları kısa vadeli YP borçlarının 1,1 katına, YP mevduatları ise kısa vadeli YP borçlarının 0,6 katına eşittir (Grafik III.2.12). Mart ayında YP kredi büyüme sınırının yüzde 0,5'e düşürülmesi kısa vadeli YP pozisyonundaki azalışı sınırlandırılması beklenmektedir.

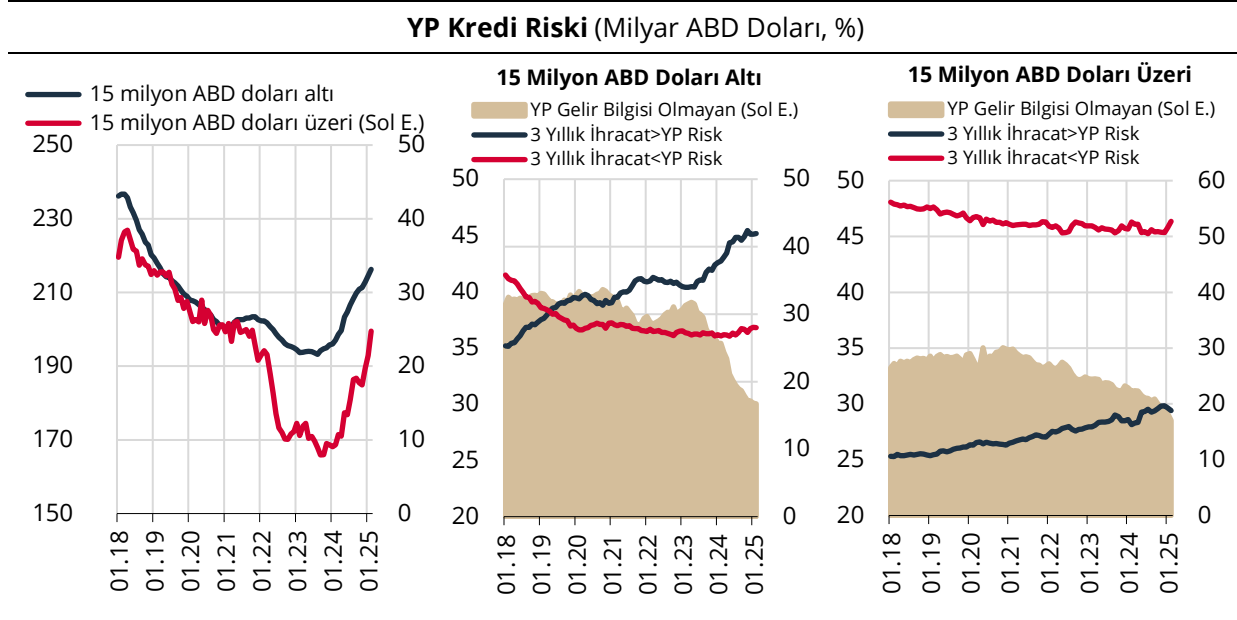
Firma bazlı borçluluk göstergelerine göre YP kredi borcu bulunan firma sayısı artmaya devam ederken, bu firmaların ihracat gelirinin YP borcunu karşılama kapasitesi iyileşmektedir.

2018 yılı mayıs ayında yapılan düzenleme ile 15 milyon ABD doları altı YP kredi riski bulunan firmaların YP krediye erişimi söz konusu firmaların son üç yıllık ihracat gelirleriyle ilişkilendirilmiştir. Düzenlemenin etkilediği 15 milyon ABD doları altı ve düzenlemenin etkilemediği 15 milyon ABD doları üstü riski bulunan firmaların YP kredi kullanım eğilimi mikro veri kullanılarak analiz edilmiştir (Grafik III.2.13). Buna göre, 15 milyon ABD doları altı YP kredi riski olan firmaların 2023 yılı aralık ayı itibarıyla 22,9 milyar ABD doları olan YP kredi riski 2025 şubat ayı itibarıyla yüzde 45 artışla 33,1 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu grupta YP kredi kullanan firma sayısı yüzde 54 artarak 34 binin üzerine çıkmıştır. 15 milyon ABD doları üstü YP kredi riski olan firmaların ise 2023 yılı aralık ayı itibarıyla 169 milyar ABD doları olan kredi riski yüzde 18 artışla 200 milyar ABD dolarına yakınsamıştır. Bu grupta YP kredisi olan firma sayısındaki artış ise yüzde 30 olmuştur.

YP kredi riski 15 milyon ABD doları altında olan firmalar arasında son üç yıllık mal ihracat geliri YP kredi riskinden fazla olan firmaların kredi payı 2023 yılı mayıs ayından bu yana yükseliş eğilimini sürdürmüş ve Şubat 2025 itibarıyla yüzde 42'ye ulaşmıştır. Düzenlemenin herhangi bir kısıt getirmediği YP kredi riski 15 milyon ABD doları ve üstü olan firmalarda ise son üç yıllık ihracat geliri YP kredi riskinin üzerinde olan firmaların kredi payı belirgin artmıştır. Bu göstergeler firmaların YP borcunu ihracat gelirleri ile karşılama gücündeki iyileşmenin devam ettiğine işaret etmektedir.¹

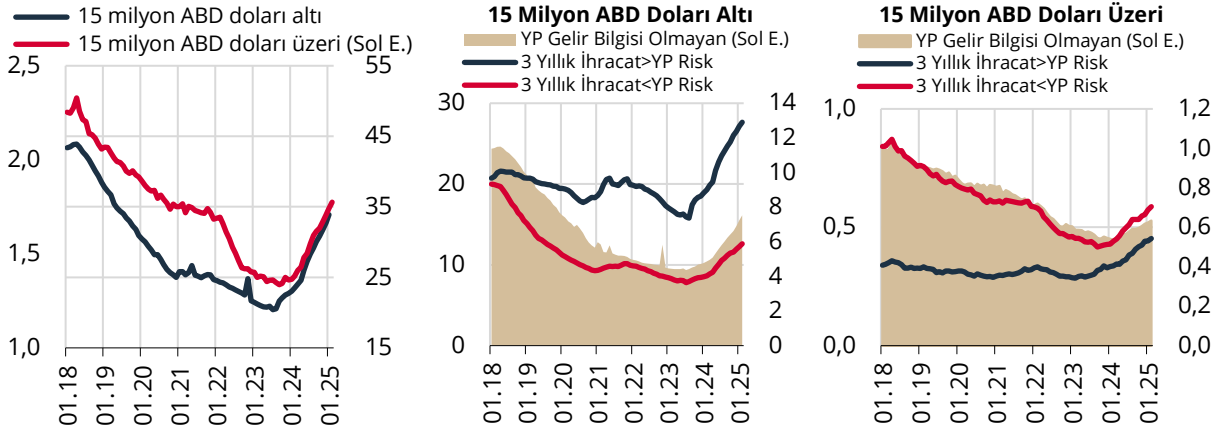
YP kredisi bulunan firma sayısı 15 milyon ABD doları altı ve üstü gruplar için benzer bir artış göstermiştir. Öte yandan, 15 milyon ABD doları altı firma grubunda söz konusu artış büyük ölçüde 3 yıllık ihracat geliri kredi bakiyesinin üzerinde olan firmalar kaynaklı gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, son üç yıllık ihracat geliri YP kredi riski altında kalan firma sayısı, 15 milyon ABD doları altı ve üstü olmak üzere iki grupta da artmıştır.

Grafik III.2.13: Firmaların YP Kredi Bakiyesi ve Firma Sayısı (Milyar ABD Doları, Adet)

¹ YP geliri hesaplamasında sadece mal ihracatını içeren dış ticaret verisi baz alınmaktadır. Dolayısıyla YP gelir bilgisi olmayan firmaların hizmet ihracı yapmak suretiyle döviz gelirlerinin olması muhtemeldir.

Firma Sayısı (Bin Adet)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB, T.C. Ticaret Bakanlığı

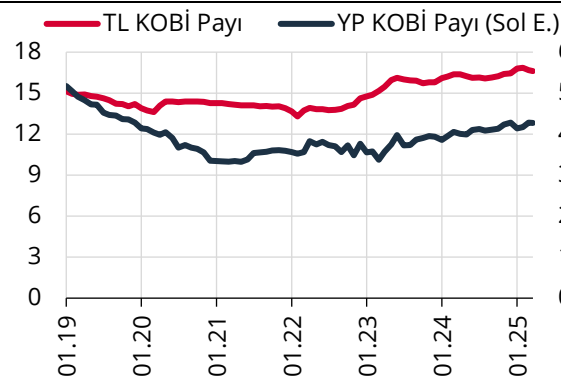
Son Gözlem: 02.25

Dipnot: YP kredi riski hesaplamasına firmaların yurt dışından yurt içi bankalar aracılığıyla kullandırılan krediler dâhil, firmaların yurt dışından doğrudan kullandığı krediler ise dâhil değildir. Firmaların ihracat gelirleri sadece mal ihracat gelirleri toplamını göstermektedir. İhracat gelirleri 2018-2024 dönemi için 36 aylık kayan pencere yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır. İhracat tutarı hesaplamasında dikkate alınan dönem içerisinde veri tabanında herhangi ihracat gelir kaydı bulunmayan firmalar YP gelir bilgisi olmayan firmalar olarak sınıflandırılmıştır. Dikkate alınan dönem içerisinde bir firmanın tek bir ayda dahi ihracat geliri bulunması durumunda bu firma YP geliri bulunan firma grubuna girmekte ve hesaplanan üç yıllık ihracat tutarı ile YP kredi riski karşılaştırılarak sınıflanmaktadır.

KOBİ'lerin TL finansmandan aldığı pay artmaya devam etmiştir.

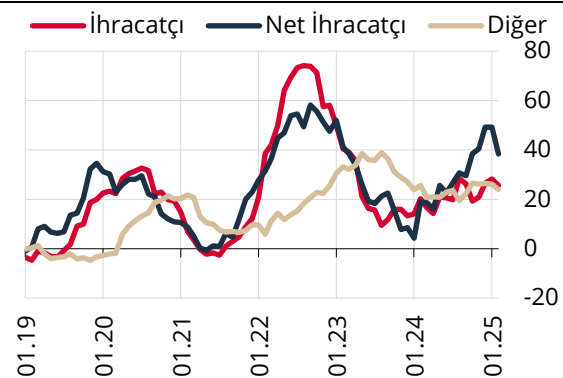
KOBİ'lerin TL ticari kredi finansmanından aldığı pay mevcut Rapor döneminde artmaya devam etmiş ve Nisan 2025 itibarıyla yüzde 55'e ulaşmıştır. Kurumsal firmaların ağırlıkta olduğu YP kredilerde de KOBİ'lerin payı bir miktar artarak yüzde 13'e ulaşmıştır (Grafik III.2.14). Kredi büyümesi ve kompozisyonunun dezenflasyon patikası ile uyumlu seyrini desteklemek amacıyla, Ocak 2025'te TL ticari krediler için büyüme sınırı KOBİ ve diğer ticari krediler için farklılaştırılarak TL KOBİ kredileri için aylık yüzde 2,5 olarak belirlenmiştir. Böylece kredi talebinin yüksek olduğu dönemlerde KOBİ'lerin finansmana erişiminin desteklenmesi amaçlanmıştır.

Dış ticaret durumuna göre finansmana erişime bakıldığında ise 2024 yılı başından itibaren net ihracatçı firmaların kur etkisinden arındırılmış toplam kredi büyümesini önemli ölçüde artırdıkları görülmektedir (Grafik III.2.15). İlgili firmaların finansmana erişimlerinin finansal koşullardaki sıkılaşmaya rağmen güçlenmesi de ülkemiz cari dengesi açısından pozitif bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Grafik III.2.14: KOBİ Kredi Büyümesi (KEA, %)

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 21.04.25

Grafik III.2.15: İhracatçı Firmaların Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB, T.C. Ticaret Bakanlığı

Son Gözlem: 02.25

Dipnot: Soldaki grafikte DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. Sağdaki grafikte ihracatçı ve net ihracatçı tanımları 12 aylık kayan pencere yöntemine göre hesaplanmıştır. Büyüme stok kredi bakiyesinin önceki yıl aynı aya göre değişimini göstermektedir. Net ihracatçı tanımı X/M (İhracat/İthalat) oranı 110 üzeri olan firmaları, ihracatçı tanımı net ihracatçı dâhil X>0 olan tüm firmaları kapsamaktadır. YP kredi büyümesi hesaplamasında ay sonu sepet kur (%50 ABD doları, %50 euro) kullanılmıştır. Eximbank kredileri dâhildir. İhracatçı ve net ihracatçı tanımı sadece mal dış ticaretini dikkate almaktadır.

Reel sektörün mevduat hesaplarının kompozisyonu TL lehine önemli ölçüde iyileşirken, sene başından bu yana YP hesaplarda da bir miktar artış izlenmektedir.

Reel sektörün finansal varlıklarının yurtiçi hasılaya oranı gerilemeye devam etmiş ve Nisan 2025 itibarıyla yüzde 15,3 seviyesinde gerçekleşmiştir (Tablo III.2.2). KKM hesaplarındaki kapanışlar reel sektörün finansal varlıklarına yansımaya devam etmiş ve KKM hesaplarının yurtiçi hasılaya oranı Mart 2024'teki yüzde 2,2 seviyesinden Nisan 2025'te yüzde 0,1 seviyesine gerilemiştir. Diğer taraftan, 2025 yılı başından itibaren YP ticari mevduatlardaki artışın ardından, TL ticari mevduatların payı bir miktar azalarak yüzde 8,6 seviyesine gerilemiştir.

Tablo III.2.2: Reel Sektörün Finansal Varlıkları (Milyar TL)

	03.24		12.24		04.25		4 Aylık Büyüme (Yıllıklandırılmış, %)	Değişim (%)
	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı		
TL Ticari Mevduat	2.842	9,3	4.247	9,8	4.180	8,6	-4,7	47,0
KKM Hesapları	661	2,2	227	0,5	62	0,1	-97,9	-90,6
YP Ticari Mevduat	2.384	7,8	2.159	5,0	2.934	6,1	151,2	23,1
(Milyar ABD doları)	74		61		76		94,8	3,4
Kamu Borçlanma Araçları	54,4	0,2	57,1	0,1	76,4	0,2	139,6	40,4
Özel Sektör Borçlanma Araçları	114,5	0,4	159,8	0,4	202,6	0,4	103,8	76,9
Toplam Varlıklar	5.395	17,6	6.623	15,3	7.393	15,3	39,1	37,0

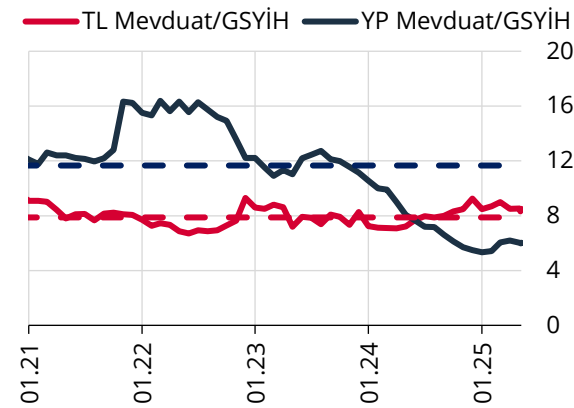
Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 04.25

Dipnot: GSYİH payı ilgili kalemin GSYİH'ye oranını göstermektedir. Yıllıklandırılmış büyüme, 12.24-04.25 tarihleri arasındaki dört aylık değişimin yıllıklandırılmasıyla hesaplanmaktadır. Son sütun, 03.24-04.25 dönemi değişimini göstermektedir.

Reel sektör firmalarının TL mevduatlarının yurt içi hasılaya oranı tarihsel ortalamasının (yüzde 8) üzerinde seyretmeye devam etmiştir (Grafik III.2.16). KKM hesaplarını da içeren YP mevduatın yurtiçi hasılaya oranı ise gerilemeye devam ederek 2025 yılı şubat ayı itibarıyla yüzde 5 seviyesine ulaşmıştır. Diğer taraftan, 2025 yılı mart ayında finansal piyasalarda yaşanan oynaklıklar sonrasında firmaların bir kısmının YP mevduata geçtikleri görülmüş ve YP mevduatın GSYİH'ye oranı yüzde 6'ya yükselmiştir. Buna bağlı olarak YP ticari mevduatın toplam ticari mevduat içindeki payında bir miktar yukarı yönlü hareket gözlemlense de TL ticari mevduatın toplam mevduata oranı tarihsel ortalamasının (yüzde 51) üzerinde kalmıştır (Grafik III.2.17).

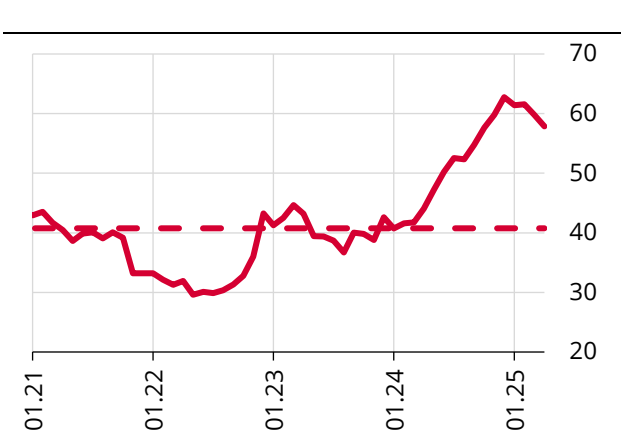
Grafik III.2.16: Ticari Mevduatın GSYİH'ye Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.05.2025

Grafik III.2.17: TL Ticari Mevduat Payı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 30.04.2025

Dipnot: YP mevduat tüzel KKM hesaplarını içermektedir. Kesikli çizgiler, ilgili oranların 01.21-12.24 dönemi ortalamalarını göstermektedir. TL ticari mevduat payı, tüzel KKM hesapları hariç TL ticari mevduatların toplam ticari mevduatlardaki oranını ifade etmektedir.

Halka açık firmaların kârlılık, likidite ve finansman giderini karşılama göstergelerinde bir miktar bozulma izlenmektedir.

Firmaların kârlılık, likidite ve borç ödeme göstergelerinin gelişimini değerlendirmek için Borsa İstanbul'a (BİST) kote olup enflasyon muhasebesi uygulamış firmaların 2022 yılı ve sonrası yıl sonu bilanço ve gelir tablosu verileri incelenmiştir. Genel olarak firmaların net kâr marjları 2024 yılında ve 2025 yılının ilk çeyreğinde gerilerken, faaliyet kâr marjları 2025 yılı ilk çeyreğindeki sınırlı gerilemeye rağmen görece yüksek olan seviyelerini korumuştur. Uzun dönem kâr marjları ile karşılaştırıldığında faaliyet kâr marjı rasyolarının uzun dönem ortalamalarına yakın seyrettiği, net kâr marjlarının ise 2024 ve 2025 yıllarında uzun dönem ortalamalarının altına gerilediği izlenmektedir. Kârlılık rasyolarındaki gelişimin tabana yaygınlığını ölçümleyen kârlılık firma oranı rasyolarında da benzer bir eğilim dikkat çekmektedir. Firmaların likidite durumunu ölçümleyen likit aktif oranı düşme eğilimini sürdürerek uzun dönem ortalamalarının altına gerilemişti. İlgili orandaki düşüşte firmaların sıkışan finansal koşullar nedeniyle finansman ihtiyaçlarını banka kredileri yerine mevcut likit kaynaklarıyla karşılama oranının etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

Firmaların faaliyet gelirleriyle finansman giderlerini karşılama kapasitesini gösteren finansman gideri karşılama oranı (FGKO) uzun dönem ortalamasının altında kalmaya devam etmiştir. 2025 yılı ilk çeyreği itibarıyla firmaların yarıya yakınının finansman gideri karşılama oranının eşik değer olan 1,5'in üzerinde olduğu görülmektedir (Tablo III.2.3).

Tablo III.2.3: Enflasyon Muhasebesine Göre Reel Sektörün Kârlılık, Likidite ve Borçluluk Göstergeleri

Gösterge Türü	Göstergeler	Uzun Dönem Ortalama	2022	2023	2024	2025
Kârlılık	FAVÖK/Aktif (%)	10,2	11,2	9,0	9,4	8,4
Kârlılık	FAVÖK/Net Satışlar (%)	10,0	11,4	11,2	11,8	11,6
Kârlılık	Net Kâr/Aktif (%)	5,1	5,3	5,3	2,8	2,2
Kârlılık	Net Kar/Net Satışlar (%)	5,0	5,5	6,5	3,5	3,1
Kârlılık	FAVÖK/Aktif>%10 Firma Oranı	34,7	54,9	44,0	43,1	38,0
Kârlılık	Net Kar/Aktif>%10 Firma Oranı	20,5	29,7	24,5	12,6	11,1
Likidite	Likit Aktif Oranı (%)	23,5	22,1	20,1	18,7	17,8
Likidite	Likit Aktif Oranı>%20 Firma Oranı (%)	51,7	57,3	53,9	44,0	42,9
Borçluluk	FGKO Oranı	2,1	2,2	1,7	1,6	1,6
Borçluluk	FGKO>1,5 Firma Oranı (%)	55,6	62,4	59,6	50,8	48,2
	Firma Sayısı		286	343	334	324

Dipnot: Hesaplamalara enflasyon muhasebesi yapan BİST'e kote firmalar dâhildir. Finansal göstergeler ilgili dönemin medyan değerlerdir. FAVÖK = Esas Faaliyet Kâr/Zararı + Amortisman Giderleri, FGKO= FAVÖK/Finansman Giderleri, Likit Aktif Oranı = (Hazır Değerler + Stok + Menkul Kıymet) / Aktif olarak hesaplanmaktadır. 2022, 2023 ve 2024 sütunları yıl sonu, 2025 sütunu yıllıklandırılmış birinci çeyrek değerlerdir. Rasyolar ağırlıklandırılmış değerlerdir. Solo rasyo hesaplamalarında uç değerler hesaplamaya dâhil edilmezken, genele yaygınlığı gösteren hesaplamalarda tüm gözlemler dikkate alınmıştır. Uzun dönem ortalaması 2011-2019 yıllarını dikkate almaktadır. 2022-2025 sütunları enflasyon muhasebesi uygulanmış değerlerdir. Uzun dönem ortalaması ise 2011-2019 yıllarını kapsamakta olup, bu dönemde enflasyon muhasebesi uygulaması bulunmamaktadır.

Kutu III.2.I: Firma Girişleri ve Kredi Piyasasına Erişim

Özet: Bu çalışmada, para politikasındaki farklı dönemlerin istihdam sağlayan firmaların finansmana erişimi üzerindeki etkileri incelenmekte ve sıkı finansal koşullar olduğu mevcut dönemde finansmanın tabana yayılımı hakkında çeşitli bulgular sunulmaktadır. Çalışma bulguları, genişleyici para politikasının uygulandığı pandemi sonrası dönemde kredi ve işgücü piyasasına fazla sayıda firmanın giriş yaptığını, bunun neticesinde kredilerin giderek daha fazla sayıda ve küçük ölçekli işletmelerde yoğunlaştığına işaret etmektedir. Mevcut sıkı finansal koşullara rağmen firmaların kredi finansmanına erişimde belirgin bir bozulma izlenmemektedir.

Firmaların işgücü piyasasına girerek istihdam oluşturmaları ve aynı zamanda kredi piyasasına girerek finansmana erişim sağlaması ülke ekonomisinin dinamizmi açısından önemli unsurlar arasındadır. Firma girişleri ve finansmana erişimin genel olarak ekonomik döngüler ile uyumlu seyretmesi beklenmektedir. İktisadi döngülerin sıklıkla tekrarlandığı ülkemizde, politika kararlarının ekonomik dinamizme yansımalarının anlaşılması açısından firma girişleri ve finansmana erişim koşulları politika yapıcılar tarafından takip edilmektedir. Bu çalışmada, para politikasındaki değişimlerin istihdam sağlayan firmaların finansmana erişimine olan yansımaları incelenmekte ve finansal koşulların sıkı olduğu mevcut konjonktürde kredi finansmanının tabana yayılımı ile ilgili çeşitli bulgular sunulmaktadır.

Veri Seti

Çalışmada temelde iki adet mikro veri seti kullanılmıştır. Bunlardan ilki 2009 yılından itibaren firma-çalışan bazında raporlanan SGK 4A kayıtlarıdır. Bu veri setinde en az bir çalışan istihdam eden ve çalışanı adına SGK prim ödemesi yapan özel nitelikli firmaların kayıtları bulunmaktadır.¹ Diğer veri seti ise bankacılık sektörü tarafından firma bazında ticari kredi kullandırılmalarının yer aldığı BDDK tarafından derlenen kredi kayıt verisidir. Bu iki veri seti eşlenerek en az bir çalışan istihdam eden işletmelerin kredi piyasası bilgilerine erişilmiştir. Çalışma kapsamında firmaların işgücü ve kredi piyasasına erişimlerini takip etmek amacıyla “**yeni giren**” firma tanımı yapılmıştır. Bu tanım kapsamında, 2009 yılında kaydı bulunan tüm firmalar bir havuzda toplanmış, bu havuzda olmayan firmalara 2010 yılından itibaren görüldüğü ilk çeyrekte “**yeni giren**” firma denilmiştir. Bu sınıflama ile işgücü piyasasına ve kredi piyasasına yeni giren firmalar 2010 yılından itibaren dinamik bir şekilde takip edilebilmektedir.

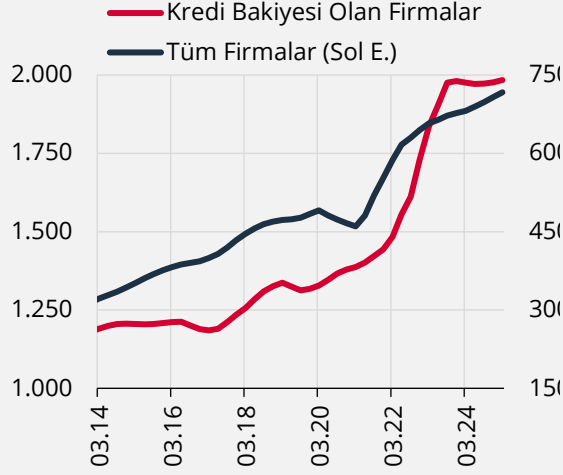
Bu kapsamda SGK 4A veri setinde kaydı bulunan toplam firma sayısı 2025 yılı ilk çeyreği itibarıyla 2 milyona yaklaşırken, bu firmalar içinde stok ticari kredisi olan firma sayısı yaklaşık 750 bin adettir (Grafik III.2.I.1).² 2020 yılından sonra kredisi olan firma sayısında gözlenen artışın toplam firma sayısındaki artışa göre daha belirgin olduğu görülmektedir. Buradan hareketle 2019 yılı sonunda kredisi olan firmaların toplam içindeki payı yüzde 21,9 seviyesinden son veri itibarıyla yüzde 38,1’e yükselmiştir. Bu gelişme firmaların finansmana erişimi noktasında kısa sürede hızlı ilerlemenin yaşandığına işaret etmektedir.

İşgücü ve Kredi Piyasasına Yeni Girişler

İşgücü ve kredi piyasasına yeni giren firma sayılarında pandemi sonrası dönemde hızlı bir artışın olduğu görülmektedir. Genel olarak işgücü ve kredi piyasasına girişlerde gözlenen eğilimlerin para politikası ve kredi çevrimleri ile oldukça uyumlu seyrettiği değerlendirilmektedir. Çeyreklik frekansta bakıldığında, işgücü piyasasına yeni giren firma sayısı 2021-23 parasal genişleme döneminde hızla artarak 80-85 bin bandına ulaşmış, takip eden sıkılaşma döneminde bir miktar gerilemesine rağmen hâlen 75 bin seviyesinde devam etmektedir (Grafik III.2.I.2). İstihdam piyasasında yeni giriş yapan firma sayılarının halen canlı seyretmesinin parasal sıkılaşmaya rağmen işgücü piyasası göstergelerindeki güçlü görünümle uyumlu olduğu değerlendirilmektedir.

Kredi piyasasına yeni giren firma sayısı da parasal genişlemenin etkisiyle 2022 yılı sonunda 72 bin adet ile zirveyi gördükten sonra son veri itibarıyla 24 bin adete kadar gerilemiştir. 2023 yılı ikinci yarısında başlayan son sıkılaşma döneminde kredi piyasasına girişler gerilemekle birlikte hâlen pandemi öncesi seviyelerinin üzerindedir. Buradan hareketle finansal koşulların oldukça sıkı olduğu ve kredi büyüme kısıtlarının uygulandığı mevcut dönemde yeni firmalar için finansmana erişimde önemli bir bozulmanın olmadığı değerlendirilmektedir. Bu dönemde bankaların, finansman ihtiyacının daha yüksek olması beklenen ve likit varlıkları daha kısıtlı olan istihdam piyasasına yeni girmiş firmalara yönelik kredi verme iştahında geçmiş dönemden ayrılan bir farklılık oluşmamıştır.

Grafik III.2.1.1: İşgücü ve Kredi Piyasasında Firma Sayıları
(Bin, 4 Çeyrek HO)

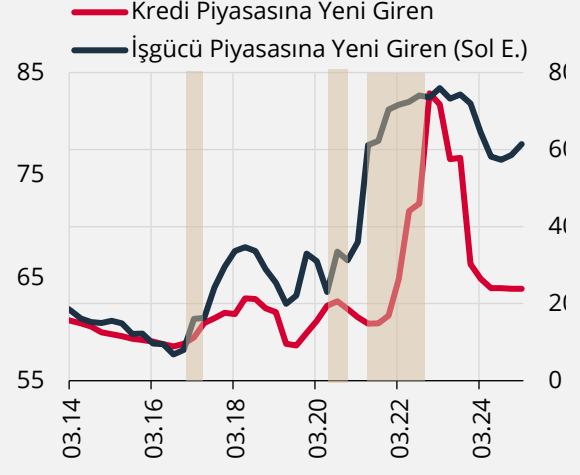

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 03.25

Dipnot: Firmaların kredi kayıtları incelenirken TL veya YP cinsinden tüm canlı ticari kredileri dikkate alınmıştır. Soldaki grafikte işgücü piyasasında kayıtlı firmalar incelenmektedir. Sağdaki grafikte kırmızı renkli seri istihdam sağlayan ve kredi piyasasına yeni giren firmaları, siyah renkli seri ise direkt istihdam sağlamaya başlayan yeni firma sayısını ifade etmektedir. Taralı alanlar 2017 KGF paketi, 2020 pandemi dönemi ve 2021-2023 negatif reel faiz dönemlerini göstermektedir.

Grafik III.2.1.2: İşgücü ve Kredi Piyasasına Yeni Giren Firma Sayıları
(Bin, 4 Çeyrek HO)

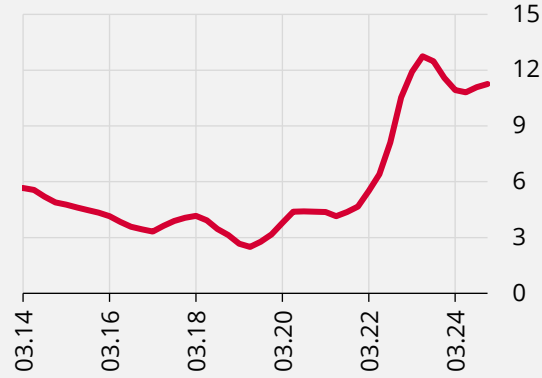

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 03.25

İstihdam piyasasına giriş yapan firmaların girdikleri dönem ve takip eden çeyrekteki kredi kullanımları da yeni girişlerin kredi finansmanı ile ilişkisi açısından önemli bilgiler barındırmaktadır. Bu kapsamda özellikle reel olarak TL ticari kredi faizlerinin belirgin düşük olduğu 2022 yılı sonrasında istihdam piyasası ile eş anlı kredi piyasası girişlerinin arttığı gözlenmektedir. Son veri itibarıyla, istihdam piyasasına yeni giren firmaların içinde ilgili çeyrek veya bir sonraki çeyrekte akım kredi kullananların oranı yüzde 11,3 düzeyindedir. Parasal sıkılaşmaya rağmen yeni girişlerde kredi kullanım eğilimi yüksek seyretmeye devam etmektedir (Grafik III.2.1.3).

Grafik III.2.1.3: Yeni Girdiği Dönem Kredi Kullanan Firmaların Payı
(%, 4 Çeyrek HO)

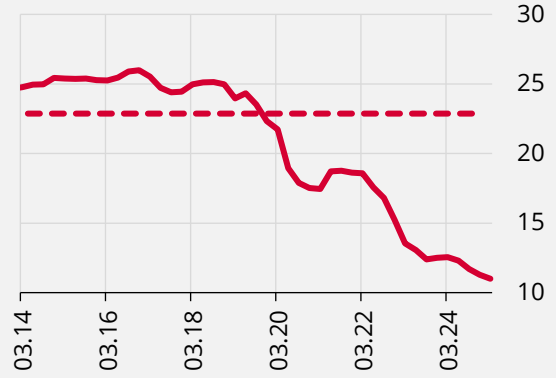

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 12.24

Dipnot: Soldaki grafikte t anında istihdam piyasasına yeni giriş yapan firmalar arasında t veya t+1 anında akım kredi kullananların yüzde payı gösterilmektedir. Sağdaki grafikte her çeyrek için o çeyrek içinde akım kredi kullanan firmaların çeyreklik ortalama çalışan sayıları hesaplanmıştır. Hesaplama yapılırken örneklem içinde her iki uçtan olmak üzere yüzde 1'lik dilim atılmıştır. Kesikli seri ilgili serinin 2010-2023 dönemi ortalamasıdır.

Grafik III.2.1.4: Kredi Kullanan Firmalarda Ortalama Çalışan Sayısı
(Kişi, 4 Çeyrek HO)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.25

¹ Bir işverene bağlı çalışmayan ve kendi adına prim ödemesi yapan meslek grupları bu veri setinde bulunmamaktadır.

² Kredi kayıtlarında TL veya YP cinsinden canlı ticari kredi bakiyesi bulunan tekil toplam firma sayısı 2025 yılı ilk çeyreği sonu itibarıyla 2,2 milyon adettir. Söz konusu 750 bin firma istihdam kaydı bulunan firmalar olup, bu firmaların sektör içindeki toplam ticari kredi payı yüzde 82,7'dir.

Pandemi sonrasında kredi piyasasına artan girişler zaman içerisinde kredi piyasasındaki ortalama firma profilini de değiştirmiştir. Bu kapsamda, bir çeyrekte kredi kullanan firmaların ortalama çalışan sayıları sürekli gerileme eğiliminde olmuştur. Kredi kullanan firmalarda pandemi öncesi yaklaşık 23 kişi olan ortalama çalışan sayısı son veri itibarıyla 11 kişiye kadar gerilemiştir (Grafik III.2.1.4). Bu durum kredi piyasasında çok daha fazla sayıda mikro/küçük işletmelerin yer aldığını, kredi piyasasında tabana yayılımın güçlendiğini ve yüksek faiz oranlarına rağmen bu eğilimde bir bozulma olmadığını göstermektedir.

Değerlendirme

Çalışma bulguları, genişleyici para politikasının uygulandığı pandemi sonrası dönemde kredi ve işgücü piyasalarına çok fazla sayıda firmanın giriş yaptığını, böylece kredilerin daha fazla sayıda ve küçük ölçekli işletmelerde yoğunlaşarak finansmanda tabana yayılımın arttığını göstermektedir. Finansmana erişimle birlikte kurulan firma-banka ilişkisi sayesinde söz konusu yeni giriş yapan genç firmaların kredi kullanımları, mevcut sıkı finansal koşullara rağmen devam etmektedir. Finansmanda tabana yaygınlığının artması bankacılık sektörü için de kredi riskinin dağılmasına ve yoğunlaşma riskinin azalmasına katkı sunarak finansal istikrarı desteklemektedir.

Buradan hareketle, TCMB 2025 yılı ocak ayında kredi büyümesine dayalı zorunlu karşılık uygulamasında firma ölçeği esas alınarak KOBİ’lerde büyüme sınırını yüzde 2,5 olarak belirleyerek bu firmalara diğer firmalardan ayrı limit tahsis etmiş; esnaf ve tarım sektörü gibi mikro segmentleri de büyüme sınırından muaf tutmuştur. Böylece, finansmana erişimin söz konusu küçük ölçekli işletmeler için devamlılığı amaçlanmıştır.

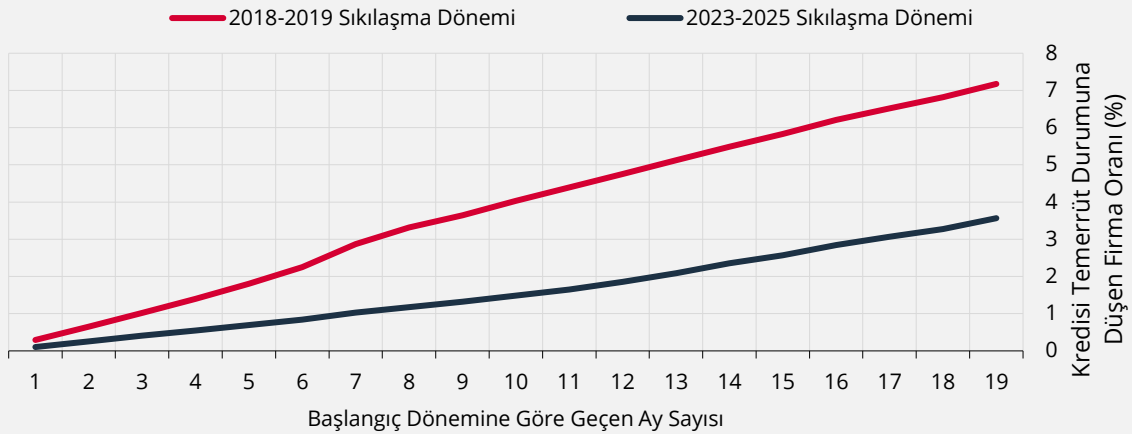
Kutu III.2.II: Reel Sektör Risklilik Gelişmelerine Karşılaştırmalı Bir Bakış

Özet: Bu çalışmada, reel sektör firmalarının temerrüt riskleri, 2018-2019 ile 2023-2025 parasal sıkılaşma dönemleri için karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Bulgular, temerrüde düşen firmaların ekonomideki paylarının 2023-2025 sıkılaşma döneminde 2018-2019 dönemine kıyasla oldukça düşük seviyelerde olduğunu göstermektedir. Temerrüt oranları 2018-2019 sıkılaşma döneminde verimli firmalarda görece daha yüksek iken mevcut sıkılaşma döneminde verimsiz firmalardaki temerrüt oranının görece daha yüksek olduğu görülmektedir.

Firmaların kredi ödemelerinin yasal takibe düşmesi veya haklarında iflas, tasfiye ya da konkordato kararlarının bulunması, temerrüt durumu olarak tanımlanmaktadır. Temerrüt oranlarının artması bankacılık ve finans sektörü üzerinde risk oluşturduğu gibi büyüme, istihdam ve ihracat gibi temel ekonomik büyüklüklerde bozulmaya neden olarak makroekonomik istikrara zarar verebilmektedir. Ayrıca, verimli firmaların temerrüt etmesi uzun dönemli büyüme ve istihdam artışı üzerinde de risk oluşturabilmektedir. Bu kutuda, reel sektördeki risklilik gelişmeleri detaylı bir şekilde incelenmekte, 2018-2019 ile 2023-2025 parasal sıkılaşma dönemleri arasındaki farklar ortaya konulmaktadır.

Sağlıklı firmaların temerrüde düşme hızının yakından takip edilmesi makroekonomik istikrar açısından kritik öneme sahiptir. Bu amaçla, Bağır vd. (2024) çalışmasında kullanılan yöntem izlenerek sağlıklı firmaların takip eden aylarda kredi temerrüdüne düşme olasılıklarını zaman içinde gösteren yaşlandırma eğrileri oluşturulmuştur.¹ Sıkılaşma öncesi finansal olarak sağlıklı olan firmaların kredilerinin takip eden aylarda temerrüde düşme olasılığı, 2023-2025 döneminde 2018-2019 döneminin oldukça altındadır (Grafik III.2.II.1). Diğer bir ifadeyle, 2018 yılı mayıs ayında sağlıklı olan firmaların yaklaşık yüzde 7,2'si takip eden 19 ay içerisinde temerrüde düşerken, bu oran 2023 Mayıs ayında sağlıklı olan firmalar için yaklaşık yüzde 3,6 seviyesindedir. Temerrüde düşme hızının sıkılaşma başladıktan yaklaşık 6 ay sonra artmaya başladığı görülmektedir. Reel sektör firmalarının 2023-2025 sıkılaşma dönemine, önceki sıkılaşma dönemine kıyasla, düşük borçluluk, yüksek likidite ve yüksek kârlılıkla girmiş olmalarının firmaların finansal şoklara dayanıklılığını artırdığı ve temerrüde düşme olasılıklarını düşürdüğü değerlendirilmektedir.²

Grafik III.2.II.1: Kredisi Temerrüt Eden Firmalar için Yaşlandırma Eğrisi (Ay, %)

Kaynak: TBB RM, Yazarların Hesaplamaları

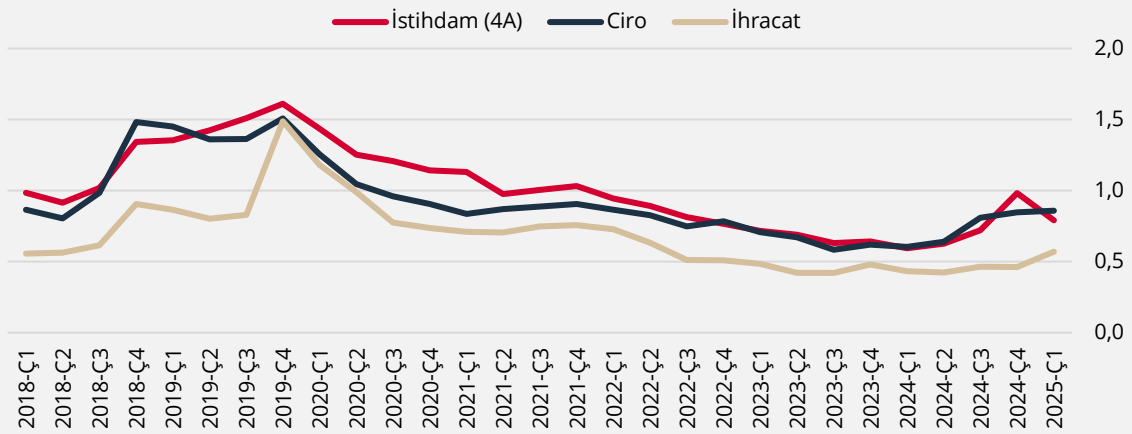
Dipnot: Başlangıç yılı mayıs ayı sonu itibarıyla sağlıklı olan firmaların ilgili yılın haziran ayı ile bir sonraki yılın aralık ayına kadar olan 19 aylık dönem için aylık kümülatif olarak kredisi temerrüt durumuna düşen firma oranları gösterilmektedir.

¹ Grafik 1'de hesaplama kolaylığı için sadece kredi ödemelerinin yasal takibe düşmesi durumu dikkate alınmıştır.

² Detaylar için bkz. [Merkezin Güncesi blog yazısı](#).

Temerrüt eden firmaların sayısıyla birlikte ekonomideki payları da makroekonomik istikrar için önem taşımaktadır. Grafik III.2.II.2, temerrüt eden firmaların seçilmiş temel göstergelerde Türkiye ekonomisindeki paylarını göstermektedir. Temerrüt eden firmaların toplam istihdam içerisindeki payı 2018-2019 sıkılaşma döneminde ciddi oranda artmış, 2019 yılı 4. çeyreğinde yüzde 1,61 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2020 başından itibaren gerileyen temerrüt halindeki firmaların istihdamdaki payı, parasal sıkılaşmayla birlikte 2024 yılında sınırlı miktarda artış göstermiştir. 2025 yılı ilk çeyreği itibarıyla ise temerrüt halindeki firmaların istihdamdaki payında önceki çeyreğe göre gerileme gözlenmektedir. İstihdama benzer bir şekilde, temerrüt eden firmaların toplam ciro içerisindeki payı 2018-2019 sıkılaşma döneminde belirgin oranda artmış, son sıkılaşma döneminde ise artış oldukça sınırlı kalmıştır. Temerrüt halindeki firmaların ihracattaki payı ise seviye olarak istihdam ve ciroya kıyasla daha düşük seyretmektedir. 2019 yılında temerrüt halindeki firmaların ihracat payı yüzde 1,5 seviyelerine yaklaşmışken bu oran sonraki dönemlerde yüzde 0,5'in altına kadar gerilemiştir. 2025 yılı ilk çeyreğinde ise küresel belirsizliklerin de artmasıyla birlikte temerrüt eden firmaların ihracattaki payı yüzde 0,57'ye yükselmiştir.

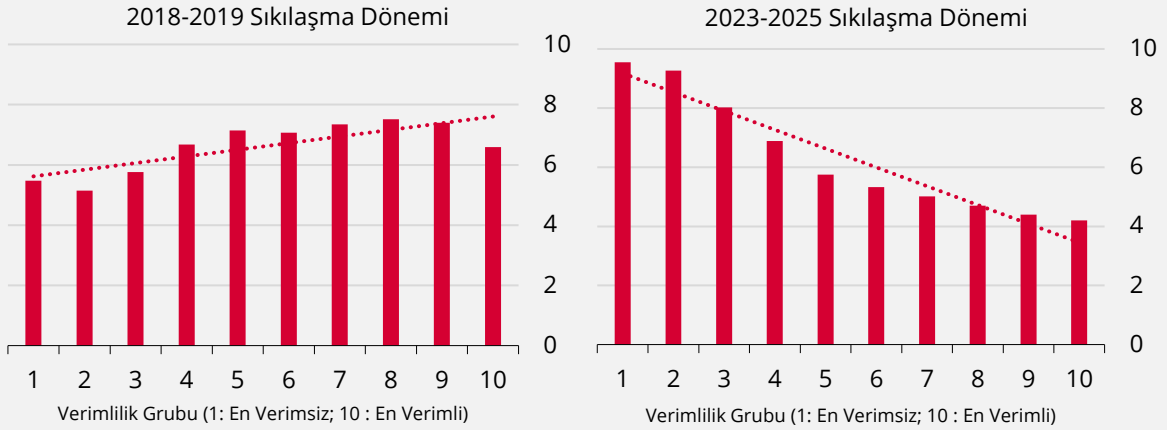
Grafik III.2.II.2: Temerrüt Eden Firmaların Ekonomideki Payı (Çeyreklik, %)

Kaynak: TBB RM, GİB, SGK, Yazarların Hesaplamaları

Dipnot: 4-A kategorisinde istihdam edilenler dikkate alınmıştır. İlgili çeyrekte temerrüt eden firmaların ilgili çeyrek sonundaki istihdam payları ile son 12 aydaki toplam ciro ve ihracat içerisindeki payları gösterilmiştir.

Ekonomideki payları düşük olsa bile yüksek verimli firmaların temerrüde düşmesi uzun vadeli büyüme açısından risk unsuru oluşturabilmektedir. Bu nedenle, 2018-2019 ve 2023-2025 sıkılaşma dönemlerinde temerrüt oranları, işgücü verimliliği seviyesine göre belirlenen firma grupları için incelenmiştir. Hesaplamalarda sıkılaşma öncesinde finansal olarak sağlıklı olan firmaların sağlıklı olduğu dönemlerdeki verimlilik seviyeleri kullanılmıştır. Buna ek olarak, sektörel emek yoğunluğu farklılıklarını dikkate almak amacıyla firmalar 4'lü NACE sektörlerindeki işgücü verimliliği dağılımına göre birinci grup en verimsiz, onuncu grup en verimli grup olacak şekilde 10 eşit gruba ayrılmıştır. Buna göre, 2018-2019 sıkılaşma döneminde temerrüt oranlarının görece daha verimli firmalarda daha yüksek seviyelerde gerçekleştiği bulgulanmıştır. İlgili dönemde verimli firmaların temerrüt oranının daha yüksek olmasının, YP borçluluğu yüksek ve görece daha verimli olan büyük ölçekli firmalar kaynaklı olduğu bilinmektedir. 2023-2025 döneminde yaşanan parasal sıkılaşma sürecinde ise verimlilik grubu ile temerrüt oranı arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Grafik III.2.II.3). 2023-2025 sıkılaşma döneminde, temerrüt oranı sektöründe en düşük verimliliğe sahip firmalarda yüzde 10'a yaklaşırken verimliliği en yüksek firmalarda yüzde 4 gibi nispeten düşük bir seviyededir.

Grafik III.2.II.3: Verimlilik Gruplarına Göre Temerrüt Eden Firma Oranı (%)

Kaynak: TBB RM, TÜİK

Dipnot: Kesik çizgiler doğrusal eğilim eğrisini göstermektedir.

Özetle, reel sektör riskliliği, temerrüde düşen firmaların gerek oranı gerekse ekonomideki payları, 2023-2025 sıkılaştırma döneminde 2018-2019 dönemine kıyasla oldukça düşük seviyelerde seyretmektedir. Dolayısıyla, mevcut veriler ışığında temerrüt oranları finansal ve makroekonomik istikrar açısından ciddi bir risk kaynağı olarak değerlendirilmemektedir. Öte yandan, temerrüt oranı ile verimlilik arasında gözlenen ters ilişki mevcut parasal sıkılaştırmanın ekonomide dönüşüm ve uzun dönemli büyüme için de engelleyici bir faktör olmadığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, reel sektörün temerrüt gelişmeleri fiyat istikrarı ve finansal istikrar açısından yakından takip edilmesi gereken göstergelerden biri olmaya devam etmektedir.

Referanslar

Bağır, Y.K., Seven, Ü., Tok, E. (2024). Yükselen Ticari Kredi Faizlerinin Firmaların Temerrüt Olasılıklarına Heterojen Etkisi Üzerine Bir İnceleme. TCMB Ekonomi Notları No:24/11.